

BUITEN

14^E JAARGANG N°. 12.

ZATERDAG 20 MAART 1920.

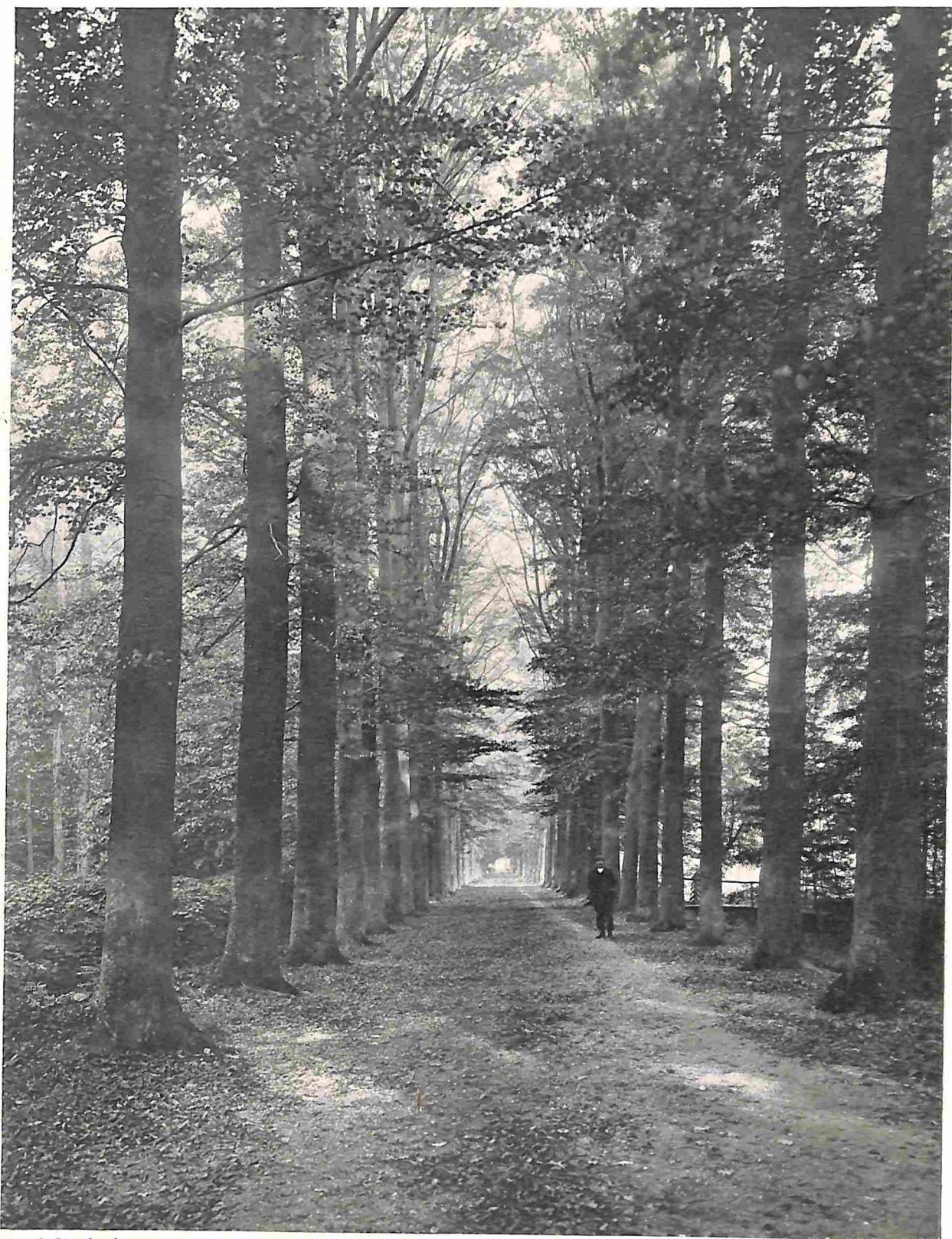

Foto C. Steenbergh.

BEUKENLAAN TUSSCHEN WAARDENBURG EN NEERIJNEN.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

KINDEREN DER ZEE (12), NAAR HET ENGELSCH VAN H. DE VERE STACPOLE	BLZ. 134
HET KASTEEL WAARDENBURG, DOOR Mr. A. LOOSJES, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 133, 136—139
KWAIDAN OF GEHEIMZINNIGE VERHALEN UIT HET OUDE JAPAN, DOOR LACFODIO HEARN	BLZ. 138
OUDERDOM VAN KONIJNEN, DOOR G.	" 140
WAAROM DE BOONEN EEN VLEKJE HEBBEN, DOOR F. W. DRIJVER	" 141
ONZE BEGRAAFPLAATS IN DE MINAHASSA, DOOR JOB. M. VAN BLANKENBERGHE	BLZ. 140—141
ONTVANGEN BOEKEN, ENZ.	BLZ. 141
„DE GULDE DRUYF” TE HAARLEM, DOOR A. L., GEÏLLUSTREERD	BLZ. 142—143
ZEEP, DOOR G.	BLZ. 142
WONDERE VERHALEN UIT DE WILDE NATUUR, DOOR F. ST. MARS, VERTAALD DOOR S. J. BARENTZ—SCHÖNBERG	" 142
HET KLOKHUIS TE HOORN, GEÏLLUSTREERD	" 144
BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.	

Men geheve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt versocht ook achter op de foto's.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

KINDEREN DER ZEE.

12) Naar het Engelsch van H. de Vere Stacpoole.

BOEK II.

HET LAND VAN DE ALK.

HET kantoor van Stefansson was op de rez-de-chaussée van het huis waar hij woonde, en toen Ericsson en Magnuss aankwamen, geleidde hij hen inplaats van hen daar te ontvangen, naar zijn woonkamer boven. Dit vertrek was gemeubileerd, zooals het in de voornamere huizen in zwang was, wat zwaar en in den stijl uit den tijd van Koningin Victoria, maar zonder goedkope vodden en prullen.

Hij presenteerde sigaren, en onder het rooken werd over de zaken onderhandeld. Ericsson trof een schikking dat alle papieren onder beheer zouden blijven van den notaris, terwijl hij tevens den verkoop van het huis regelde.

„En jelui gaat zoo naar de Breidifjord?” vroeg Stefansson, toen de zaken waren afgehandeld. „Wanneer vertrekken jelui?”

„De „Bothnia” gaat er morgen heen en zeer waarschijnlijk schepen wij ons op haar in. Wat zullen wij hier nu nog wachten, nu de zaken aan kant zijn, maar vóór mijn vertrek kom ik nog even bij u aan om te zien of er nog iets te bespreken valt.”

Toen Stefansson hen uitliet, vroeg hij Magnuss naar de gezondheid van zijn oom, dien hij kende.

„Wel,” antwoordde deze, „u zult eerder iets van hem afweten dan ik; het is een jaar geleden, sedert ik iets van hem hoorde.”

„Wel, ik zag hem zes maanden geleden,” zeide Stefansson. „Hij zag er gezond en wel uit. Juffrouw Schwalla was bij hem, zij is verloofd.”

„Wat?” riep Magnuss uit, terwijl hij zich omwendde. Zij hadden de deur bereikt en stonden op den drempel. Hij klemde zich onwillekeurig aan de deurpost vast.

„Geëngageerd met Olafur Gudmundsson, die het gedeelte der rivier bezit, boven dat van haar vader!”

„Geëngageerd! Geëngageerd met Olafur Gudmundsson!” herhaalde Magnuss, die zich nog niet geheel had hersteld. „Zijn ze al getrouwd?”

„Daar heb ik nog niets van vernomen.”

„Met Olafur Gudmundsson! maar die is al getrouwd!”

„Zijn vrouw stierf een jaar geleden. O, je bent ook zoo lang weg geweest, daarom weet je het niet. Ja, zij stierf een jaar geleden, en nu gaat hij zich troosten met Schwalla.”

„Zich troosten met Schwalla! God in den hemel, hij is reeds meer dan vijftig jaar oud!”

„Ja, en hij heeft meer dan vijftigduizend kronen op de Bank.” „Vervloekt is hij, en de Bank erbij!” riep Magnuss uit.

De gedachte aan den dikken Gudmundsson, die zich „troostte” met Schwalla, maakte hem gek. Voor een oogenblik stond hij sprakeloos, en waren zijn oogen door tranen verduisterd. Het vrouwelijke in zijn gecompliceerde natuur deed dit altijd gebeuren in oogenblikken als deze. Blinde woede beïnvloedde zijn traanklieren op dezelfde wijze, als zijn gevoel dit deed.

Hij was een van die menschen, die een ander zouden dooden, met tranen in de oogen.

„Maar zij?” barstte hij los, „wat zegt zij ervan? Zij kan toch waarachtig niets om zoo'n man geven!”

Stefansson haalde de schouders op.

„Wie kan zeggen waar een vrouw van houdt? Er zijn niet veel mannen in Skarsstöd.”

„Ja, dat zal het zijn,” sprak Magnuss toen zij den terugtocht aanvaardden en Stefansson de deur achter hen had gesloten. „Ik heb haar verloren, doordat ik hier niet was. Indien ik thuis was gebleven, inplaats van door de wereld te zwerven, zou dat dikke zwijn van een Gudmundsson mij niet de loef hebben afgestoken. De Breidifjord kan me nu niets meer schelen!”

„Hoe weet je dat je haar verloren hebt?”

„Hoe ik dat weet? Hoorde je dan niet, wat Stefansson zeide?”

„Ja, maar dat bewijst nog niets. Als ik in jouw plaats was, zou ik er wel eens tweemaal over denken.”

„Wat zou jij doen?”

„Doen? Wel, ik zou haar bevrijden van Gudmundsson's haak. Het schijnt dat hij haar wel aan den haak heeft geslagen, maar nog niet binnenboord heeft.”

„Dat is gemakkelijk gezegd!” zeide Magnuss.

„Gemakkelijk gezegd? Ben jij een kerel? Nu dan, bewijs het; span al je krachten in en je zult slagen.”

„O, als ik was zooals jij! Jij hebt 't maar voor het fluiten en de vrouwen volgen je. Maar ik heb niet de goede manier om met hen om te gaan — en toch zou ik het durven bezweren, dat ze eens van mij heeft gehouden.”

„Maak dan dat ze weér van je gaat houden. Ik zal je helpen en zeggen hetgeen je moet doen, en samen zullen wij het van Gudmundsson winnen. Dat wil niet zeggen, dat ik mij met die menschen wil inlaten, ik wil alléén leven en niets met menschen hebben te maken.”

„Jij bent nog eens een vriend,” riep Magnuss uit, „een waar vriend, en jij hebt mij een riem onder het hart gestoken.”

Toen, door zijn uiting van dankbaarheid plotseling een andere gedachtengang volgde: „Maar, wat mankeert jou toch eigenlijk, dat je zoo bent veranderd? Wat hebben de menschen je toch gedaan, dat je hen wilt ontwijken en je de vrouwen den rug toekent?”

Ericsson scheen deze vraag niet te hooren. Zij namen hun weg door de hoofdstraat, totdat zij kwamen aan een rij huizen, die evenwijdig aan de kust lagen en op een afstand van een paar honderd meter ongeveer van de zee.

Een dezer kleine huizen was gesloten, er waren blinden voor de ramen en op de lavablokken op het erf lag geen visch te drogen.

Toen gingen zij naar het kleine kerkhof bij het meer aan de achterzijde der stad, waar de oude vader rustte, ver van het gemurmur der golven, maar temidden der vredige omgeving van de verlaten vulkanische heuvelen.

HOOFDSTUK IV.

SCHWALLA.

Toen de „Bothnia” de Breidifjord invoer, lag deze in volmaakte rust.

De uitgestrekte baai vol eilanden, afgebakend door een woeste, ruwe kustlijn, strekte zich rimpelloos uit van Sandur af tot het voorgebergte, dat Breidavik verborg. In den blauwen hemel dreven witte wolkjes, en verder op het teêre blauw der zacht deinende golven, zweefden en dartelden de witte zeeraven. Vogels, vogels en nog eens vogels, overal waren vogels, van Flatey af in een rand van schuim gelegen, tot aan de eilanden der Huammsfjorden; witte, zwaluwachtige sterns die, evenals de vuurvliegjes dat doen, een plaats schijnen te bekeken, inplaats van er overheen te vliegen; waterhoenders, alken, albatrossen en de gewone zeeraven.

Zij zweefden in kringen opwaarts als rookpluimen van de verre eilanden, en daalden als de rook, omlaag gedreven door den wind. Zij volgden in het zog der „Bothnia”, een sneeuwstorm gelijk, en hun gekrijsch werd duizendvoudig weërkaatst door de klippen van het naderbij komende land.

Toen gilte de stoomfluit, en men ging voor anker liggen, in water van acht vadem diepte, en het schip schommelde op den golfslag in dezen zoo eigenaardigen en schoonsten hoek van den tuin der zee.

Op een gewerschot afstands lag de kust, en naast de Flókarivier, welke kristalhelder voortjoeg tusschen haar oevers, lag de huizenrij van het stadje; ter rechter en ter linkerzijde der rivier en van de stad verliepen zich de bruine basaltrotsen, besneeuwd met broedende meeuwen.

Op de kust, tusschen de vooruitspringende klippen ingesloten, bevond zich een groote menigte menschen, gekomen om het schip te verwelkomen, en een boot stiet af van den kleinen steenen pier.

Ericsson en Magnuss, bij den neêrgelaten valreep staande, zagen haar naderen.

„Wel,” sprak Magnuss — „wat denk je van Skarsstöd?”

„Ik heb wel slechtere plaatsen gezien,” antwoordde Ericsson. „Maar, waar is de haven?”

„O, er is een kreek achter die klippen, waar iedere boot bij ruw weêr beschutting kan vinden. O!”

„Wat is er?”

„In die boot is mijn oom, hij zal me zijn tegemoet gekomen. Stefansson of iemand anders zal hem hebben verteld dat ik zou komen. Er is een telefoonverbinding naar Reykjavik, en zij zitten elkaar altijd alle mogelijke nieuwtjes te vertellen.”

„Er zit een meisje naast hem in de boot,” zeide Ericsson.

Magnuss zweeg. Toen de boot naderbij kwam, slikte hij iets weg.

Was dit Schwalla? Konden twee en een half jaar zoo'n verschil hebben tweegebracht? Destijds was zij nog jong, verlegen en linksch; hoewel zij beloofde heel mooi te worden, droeg zij toch den stempel van een meisje uit het volk.

Dit was een dame.

Zelfs op dezen afstand kon hij zien, toen hij eenigszins van den schok was bekomen, dat dit goed gekleede persoontje onmogelijk Schwalla kon zijn.

Toen de boot dichterbij kwam, verkreeg hij hiervan nog meer zekerheid. Haar breedgerande hoed bedekte haar gelaat, doch haar houding, de kleeën en alles was in tegenspraak met de voorstelling die hij zich van Schwalla maakte. Misschien was het een vroege toerist, die met de „Bothnia” de kust langs wilde, of wel iemand behoorend tot de eerste kringen van Reykjavik.

Daarop werd de boot aan den valreep bevestigd, en zij die zich aan boord bevonden, kwamen slechts langzaam naar boven, want bij iederen stap bijna hielden zij stil en riepen aan hun vrienden die over de verschansing hingen, een groet toe.

Eerst kwamen verscheidene visschers, die manden droegen; zij gingen tijdens den zomer naar de Fjorden, die noordelijker lagen; achter hen volgde een gids uit het dorp, speurend om zich heen ziend, naar den toerist, die hem per telefoon uit Reykjavik had besteld. Na dezen kwam Stefan Gunarsson.

Stefan was een groote man van ongeveer vijftien jaar, met bruinen baard en een gelaat en een kop als van een profeet. Toch hield deze niets anders in dan een flinke dosis stijfhoofdigheid, een uitgebreide kennis omtrent de gewoonten der zalmen en eenige mooie volzinnen uit de oude saga's. Door zijn koppigheid zou hij reeds verscheidene malen zijn geruïneerd, indien zijn vrouw er niet geweest ware.

Aan haar had hij eigenlijk zijn voorspoed te danken, zooals dit met vele mannen het geval is.

Zij was eenige jaren geleden gestorven.

Gunarsson merkte Magnuss dadelijk op en groette hem zonder te glimlachen — hij glimlachte nooit — maar met een hartelijkheid welke veel meer uitdrukte. Magnuss beantwoordde deze begroeting en schudde de hand van zijn oom als een verlegen schooljongen, want hij werd onwillekeurig geheel van streek gebracht door het meisje dat achter Gunarsson stond.

Het was Schwalla.

Hij zag dit nu plotseling, alhoewel het persoontje vóór hem al even verschillend was van het meisje dat hij had achtergelaten, als de volwassen eidergans dit is van haar jong. Haar gelaat was bekoorlijk en licht verbrand door zon en wind, het drukte flinkheid uit, maar ook gevoeligheid; zij scheen praktisch en niettegenstaande dit, tot idealistische daden in staat.

De grootste bekoring echter lag in haar mond. De echte venus-boog, groot en met volle lippen, fijn en toch gedurfd geciseleerd, een mond, om de droomen van een heilige te verstoren en hem gek te maken van verlangen hem te kussen.

Het donkere haar was even van onder den breeden stroohoed zichtbaar en haar figuur, half door het grijsblauwe kleed verborgen, verried fraaie vormen en krachtige lijnen. Zij droeg geen handschoenen en de handen, zodoende zichtbaar, waren poezelig, flink met sproeten bedekt en goed gevormd.

Doch wat het hart van Magnuss doodde was de algemeene indruk, welke hij van haar ontving.

Zij was een dame.

Zij stond daar als een dame en had haar persoonlijkheid, handen en gelaat, volkomen in bedwang; haar kleeding en alles hielp mede, dit verpletterende effect te volmaken.

Zij behoorde tot een andere wereld als de zijne.

„Wel,” sprak Stefan Gunarsson, „ik ben blij dat ik je weêr terug zie en ik heb gehoord dat je het goed maakt. Hier is Schwalla ook, om je te verwelkomen.”

Hij deed een schrede zijwaarts, en Schwalla stak hem glimlachend haar hand toe.

„Welkom in Skarsstöd!” zeide zij. „Je hebt mooi weêr meêgebracht. Herinner je je nog, dat, als wij in vroeger dagen gingen visschen, het altijd mooi weer was, wanneer je voorspelde, dat het zoo zou zijn?”

Magnuss verloor zijn verlegenheid toen hij haar de hand schudde, doch hij bleef somber gestemd.

„Ja, dat waren prettige dagen,” antwoordde hij. „En hoe gaat het met de zalmvisscherij, zeker goed, is het niet? Maar, ik heb een vriend bij me, Erikr Ericsson, de zoon van Helgi Ericsson uit Reykjavik.”

Hij ging op zij, en Ericsson maakte kennis met Gunarsson en diens dochter.

Op IJsland is men steeds in de weer met het voeren van gesprekken over een uitgestrektheid van verscheidene mijlen. Als men bij het postkantoor te Reykjavik staat en naar boven kijkt, zou men zich kunnen voorstellen in Chicago te zijn, zoo groot is het aantal draden dat men bespeurt. Dit zijn de telefoondraden die de hoofdstad in verbinding stellen met boerderijen, dorpen en steden, die hier en daar over een afstand van duizend vierkante mijlen verspreid liggen.

Gunarsson wist alles omtrent Magnuss en zijn kameraad, want den vorigen dag had de advocaat wel tien minuten lang met hem gesproken, en, ofschoon Gunarsson geen dienaar was van het gouden kalf, was het een toch niet te loochenen feit, dat Ericsson's gunstige financiële omstandigheden zeker de hartelijkheid zijner begroeting niet verminderden.

Wat Schwalla betrof, zij voelde zich in den beginne aangetrokken door het bijzonder knappe uiterlijk van dezen grooten man, maar reeds eenige oogenblikken na de voorstelling, kwam iets vaags vijandigs over haar, iets, nog nooit tevoren bij eenigen anderen man gevoeld.

Deze blauwe oogen die de hare ontmoetten, zeiden haar absoluut niets en weerspiegelden geen enkele uitdrukking van sympathie.

Indien zij de waternympf, die volgens overlevering, de Flóka behekste, had ontmoet, zou zij hetzelfde hebben gevoeld.

Want de waternympf had geen ziel. Toen zij naar omlaag gingen om in de boot te stappen, merkte Magnuss, dat Schwalla nog dezelfde luchtige bevalligheid bezat, welke haar reeds had onderscheiden als kind. Zij bewoog zich als een vogeltje.

Haar doopnaam was Gudrun; Schwalla was maar een lievelingsnaampje, maar zoo'n lievelingsnaampje is dikwijls de ware naam; de naam welke een ziel inhoudt, de naam door de een of andere beminnelijkheid ontstaan. Haar moeder, een Deensche, te Kopenhagen geboren, had haar dezen gegeven, en zij zou geen betere hebben kunnen kiezen uit alle vogel- en bloemennamen.

Zij verlieten de landingsplaats en wandelden langs de kust naar de hoofdstraat van het kleine stadje.

Er was slechts een enkele straat, waaraan de huizen zich, soms als kleine complexen, soms geheel op zichzelf staand, verhieven. Zij, die het dichtst bij de kust lagen, werden door visschers bewoond, en de lava-blokken voor de vischdrogerijen strekten zich in rechte lijn uit tot aan den voet der klippen.

Daarna kwam rechts het groote magazijn waarvan Björn Simonarsson eigenaar was; hier kon men van alles koopen, tabak, olieassen, koffie en zelfs braadpannen.

Björn, een nietig mannetje, dat geheel in politiek opging en een vreeselijke babbelkous en Denenbater was, kwam naar buiten geloopt om Magnuss te begroeten.

Björn had het voorhoofd van een profeet en het oog van een dronkaard. Zijn zaak zou reeds lang failliet zijn gegaan, indien niet zijn vrouw, een klein, bleek, rustig menschje, haar door wilskracht en gezond verstand had gered.

Na Björn te hebben afgeschud, liep Magnuss in de armen van den bakker, Jósson. De herberg van het dorp, lag een weinig achteraf, naast Jósson's winkel.

Hier stonden Magnuss en zijn metgezel stil.

„Wel,” zei Stefan Gunarsson, „dan nemen wij nu maar afscheid van je, wanneer je er bepaald op staat in het logement te blijven, hoewel ik je met alle genoegen een kamer had kunnen geven. Maar in ieder geval moet je vanavond bij me komen souperen, om een uur of zeven.”

Hij sprak in het algemeen, zoodat de uitnoodiging ook Ericsson gold, en daarop gingen hij en Schwalla weg, langs de eigenaardige straat, ingesloten door metalen huisjes, waarachter men het Flókadal met het smaragd-groene gras en de voortstroomende rivier kon zien.

Achter deze vallei waren de vulkanische bergen zichtbaar, donkerpaars en blauw-grijs getint, en heel in de verte, op een afstand van wel tachtig mijlen, de schim van een wazigen, besneeuwden bergtop, waarop het zonlicht zijn warmte verspilde.

Het logement bestond uit een keuken, een groot vertrek waar de gezamenlijke maaltijden werden gebruikt, en zes of zeven slaapkamers, elk daarvan met twee kooien boven elkander, zooals aan boord van een schip. In elk der slaapkamers bevonden zich een metalen kom op een plank en een handdoek. Verder waren er geen meubelen, met uitzondering van de tafels en stoelen in de eetzaal.

De kamers waren echter zeer zindelijk, het eten was goed voor IJsland, daar zalm uit de Flóka, koffie en de eeuwige pannekoeken den hoofdschotel uitmaakten.

Toen de maaltijd was afgeloopen, wendde Magnuss, die nauwelijks had gesproken nadat zij afscheid van Schwalla en haar vader hadden genomen, zich tot Ericsson.

„Nu,” sprak hij, „Wat zeg je van haar?”

„Van wie?”

„Van Schwalla.”

Ericsson, bezig een plok tabak op zijn handpalm te versnijden, antwoordde voor het oogenblik niet. *(Wordt vervolgd).*

Verbetering.

In het artikel over „De Beverweerd”, opgenomen in het nummer van 28 Februari l.l., leze men op blz. 106, 1e kol., regel 3 van beneden, in plaats van „1556”: 1536, en in de 2e kol., regel 4 van boven, in plaats van „kleinzoon”: achterkleinzoon.

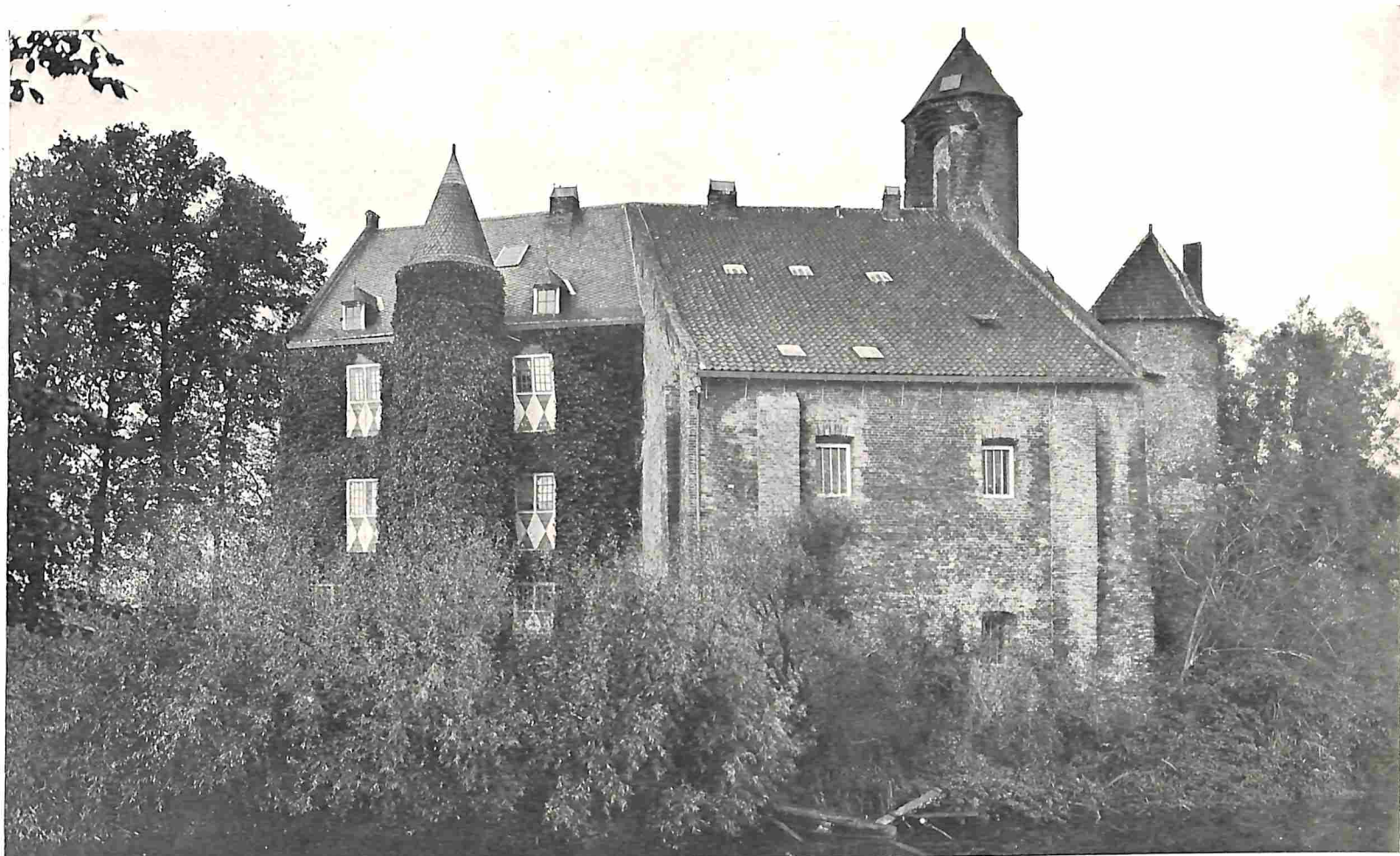

Foto C. Steenberg.

HET KASTEEL WAARDENBURG, VAN HET ZUIDOOSTEN GEZIEN.

HET KASTEEL WAARDENBURG.

Wanneer men met een wagen kooft
Van Tiel naar Bommel rijden,
Of zich met schip, dat zeilt of stooft,
Den Waalstroom af laat glijden,
Dan ziet men in 't geboomt, van ver,
Een oud kasteel, van eeuwen her,
't Is Waardenburg.....

ZOO luiden de aanvangregels van O. G. Heldring's gedicht „Faust op Waardenburg,” opgenomen in den thans opgeheven Gelderschen volksalmanak van 1842, en klaarblijkelijk een weinig geslaagde navolging van den kloeken aanhef van Tollens' „Herman de Ruiter”, die nog wel als bekend mag worden verondersteld, al wordt de vroeger al te zeer geprezen vaderlandslievende bard thans wel wat al te veel aan vergetelheid prijsgegeven.

We behoeven zeker wel niet te zeggen, dat men, ook wanneer men van Tiel naar Bommel „kooft” wandelen, of zich met een schip dat *niet* „zeilt of stooft” „den Waalstroom af laat glijden”, het kasteel Waardenburg in 't geboomt kan ontwaren. En als men „kooft” fietsen, is het resultaat al hetzelfde.

Het kasteel „Waardenburg” verdient om meer dan één reden onze belangstelling, zooals we zullen zien. Niet alleen omdat het een kasteel „van eeuwen her” is. Want dat is het, al bleef van het oorspronkelijke huis slechts een klein gedeelte bewaard.

Hoe het er oorspronkelijk uitzag? „Wij kunnen (van Waardenburg) eene beschrijving geven, waaraan een begin is”, schreef H. M. Werner in „het Huis Oud en Nieuw” van 1914. Maar al! als zoovele oudheidkundigen vereenzelvigd hij de geschiedenis van een kasteel met die van zijne bewoners ¹⁾. Een feit is, dat van het oorspronkelijk kasteel Waardenburg géén beschrijving te geven is. Zoowel schriftelijke mededeelingen daaromtrent, als prenten, die voldoende aanwijzingen zouden geven, ontbreken ten eenenmale.

Wel kennen we den naam van Waardenburg's stichter en eersten heer. 't Was een zekere Rudolf de Cock, die in 1265 al zijn goederen tusschen Beest en Leerdam en tusschen de Lek en de Linge afstond aan graaf Otto van Gelre en daarvoor van dezen in ruil ontving als een erfleen de renthoeven Hiern, Neerijnen en Opijnen (uitgezonderd het hooge gericht en Meteren) met vergunning om op den „berg” te Hiern — een eenigszins hooger gelegen stuk land, omringd door de lagere waarden — een houten versterking te bouwen. Fluks maakte hij van dit recht gebruik, en deed een houten burcht oprichten, die den naam „Weerdenborch” ontving.

In 1401 ging de heerlijkheid over aan de van Broeckhuizen. Wel was het geslacht der de Cocks toen niet uitgestorven — de vijfde heer van Weerdenborch, Gerrit, had een broeder Sweder — maar met goedvinden van hertog Willem van Gelder werd deze

voorbijgegaan ten behoeve der afstammelingen van Gerrit's eenige dochter Agnes.

De tiende heer van 't kasteel, dat inmiddels — we weten niet wanneer — van steen was herbouwd, was weer een Gerrit, die, ongehuwd, zelfs geen dochter bezat. Via zijn zuster Walrave gaat de bezitting dan over aan 't roemruchtige geslacht der van Arkels; dat geschiedde in 1494.

Een der afstammelingen van deze Walraven en haren man, Otto van Arkel, heer van Heukelom, Walraven genaamd, stond aanvankelijk op zeer slechten voet met den befaamden strijdustigen hertog Karel van Gelder, maar in 1528 volgde een verzoening, en de verhouding tusschen de beide mannen werd daarna zóó goed, dat Walraven in 1532 van den Hertog diens bastaarddochter Catharina, verwekt bij Anna van Merwijck, ten huwelijk kreeg. Na Walraven's overlijden, in 1556, werd zijn oudste zoon Otto heer van Waardenburg, die kort daarop „deur sunderlinghe liefde ende affectie, die hij dragende is tot zijne broeders ende susters”, zijne bezittingen onder deze verdeelde, waarbij Waardenburg kwam aan zijn nog onmondigen broeder Karel.

Hebben wij tot dusverre over de verdiensten der heeren van Waardenburg gezweigen, ja, zelfs de namen van de meeste hunner niet genoemd (wat niet zeggen wil dat zij alle verdienste misten: zoo is van Gerrit en Johan van Broeckhuizen bekend dat ze dappere ridders waren), over de bewoners van het kasteel in het tijdstip dat wij thans genaderd zijn, moeten wij even uitweiden. Niet alleen omdat Karel's moeder, de dochter van den vermaarden hertog van Gelder, een kranige vrouw was, maar ook en vooral, omdat haar houding in den aanvang van den tachtigjarigen oorlog zéér belangrijke gevolgen voor het kasteel Waardenburg heeft gehad. zooals we zullen zien.

Karel had in 1566 het geheele bestuur der heerlijkheid van zijne moeder in handen gekregen. Al spoedig deed hij zich als aanhanger der nieuwe leer kennen; vergissen wij ons niet, dan behoorde hij tot de edelen, die het smeekschift aan de landvoogdes Margaretha onderteekenden, en in elk geval heeft hij den Geuzenpenning openlijk gedragen. Maar zijn moeder Catharina van Gelder bleef niet alleen het Katholieke geloof maar ook den koning van Spanje trouw.

En toen Alva aanvankelijk oppermachtig scheen in deze landen, verliet Karel zijn slot om zich elders in veiligheid te brengen, terwijl Catharina met haar dochter Walravine den burcht bleef bewonen, en zelfs in 1574 een bezetting van 300 Spaansche soldaten innam, die in den omtrek druk plunderden en het vooral den Bommelaren, die reeds in 1572 de zijde van den prins van Oranje gekozen hadden, zeer lastig maakten. Geen wonder dan ook, dat, toen een legertje van den Prins van Oranje, 6000 man sterk, in den Bommelerwaard viel — om zich met de krijgsmacht van Lodewijk van Nassau, die langs de Maas in noordelijke richting optrok, te vereenigen — de verbitterde Bommelaren er op aandrongen, dat men eerst het

¹⁾ Overigens niets dan hulde voor zijn eerbiedwaardige studie, waaraan wij hieronder een en ander ontleenden.

„roofsloot” Waardenburg onschadelijk zou maken. Aan hun wensch werd voldaan: men trok naar het kasteel en eischte het op. Maar Catharina, waardig dochter van Gelre's dapperen hertog, weigerde de poorten van den burcht voor den vijand te openen, en driemaal wist zij met haar kleine bezetting den storm van de overmachtige belegeraars af te slaan. Toen echter het belegeringsgeschut was aangevoerd en de muren van het slot met instorten bedreigd werden, moest zij toegeven. Men voerde haar en hare dochter naar Tiel; de beide vrouwen werden eerst zeer ruw behandeld, maar ten slotte door Prins Willem, die zeide dat hij wel tegen den Spanjaard maar niet tegen dames oorlog voerde, in vrijheid gesteld. In 1601, dus op hoogen leeftijd, is Catharina van Gelder op haar slot Heukelom overleden, waar zij, na een veelbewogen leven, rustig haar laatste levensdagen had gesleten.

Het kasteel Waardenburg kwam er minder goed af; het werd door de prinsgezinde troepen in vereeniging met de Bommelaars niet alleen grondig geplunderd, maar grootendeels verwoest. Zij hielden er zóó duchtig huis, dat van het middeleeuwsche slot weinig meer dan een bouwval overbleef. Er bestaat een ets van A. Rademaker, waarop we de ruïne van Waardenburg aanschouwen zooals deze er in 1612 moet hebben uitgezien. Slechts met veel fantasie kan men uit deze omvangrijke ruïne het oude kasteel reconstrueeren; maar wél blijkt duidelijk genoeg, dat het een groote statige burcht is geweest.

Andere prenten van den bouwval vertellen ons, dat vóór den eigenlijken burcht, en evenals deze door grachten omgeven, een groot voorgebouw uit het water rees, dat ook gedeeltelijk werd verwoest. Van het slot zelf waren de voorpoort met aangrenzenden vleugel benevens een halfronde toren aan de achterzijde er nog het best afgekomen, maar van de rest bleven voornamelijk half afgebrokkelde muren overeind staan.

Na 't overlijden van Karel van Arkel (deze stierf in 1580 te Antwerpen), werden achtereenvolgens zijn nicht Maria en zijn zuster Elisabeth vrouwe van Waardenburg. De laatste was gehuwd met Thomas van Thiennes, die in 1616 de heerlijkheid aan Johan Vijgh verkocht.

Deze, een kleinzoon van hertog Karel van Gelder's bastaarddochter Anna, heeft den bouwval weder in bewoonbaren staat gebracht. Dit herstel bestond waarschijnlijk voornamelijk in 't optrekken van gebouwen aan twee zijden van den ouden binnenhof, waarvan tenminste de ééne vleugel, die in zijn ankers het jaartal 1627 toont, al zeer eenvoudig was. In den anderen vleugel werden vooral de raamomlijstingen, met hun schelpmotieven in de frontons, veel rijker behandeld; niet onmogelijk echter dat we hier met een herstel van nog wat later datum te doen hebben. Terzelfder tijd zijn misschien de resten van het oude slot, de toegangspoort en het voorgebouw afgebroken; zéker durven we dit niet beweren. Want in den „Tegenwoordige staat van Gelderland” (1740) lezen we, dat er van het oude slot „nog groote overblijfsels te zien zijn”. Zelfs al nemen we aan, dat het door Vijgh gerestaureerde gedeelte later weer in verval is geraakt, dan nog zouden deze woorden op dit gedeelte moeilijk toepasselijk kunnen zijn. Het is dus niet onmogelijk, dat Vijgh wegens geldgebrek (want er zijn bewijzen dat hij daaraan lijdende was) zijn plannen tot algeheel herstel niet heeft kunnen ten uitvoer brengen — en eerst later (in de 18de eeuw?) de resten van het middeleeuwsche slot, voor zoover die, zijnde het minst geteisterd, waren blijven staan, zijn verwijderd. Thans, dit is zeker, bestaat van het oude kasteel uitwendig weinig meer dan een hooge muur aan de achterzijde met een ouden slottoren. Waarschijnlijk is ook het achtkante hoge torentje, dat boven de gebouwen oprijst, een overblijfsel van den middeleeuwschen burcht, maar de prenten van den bouwval geven daaromtrent geen zekerheid.

Waardenburg is na de — gedeeltelijke — restauratie achtereenvolgens aan de geslachten Bronckhorst, en Aylva (het bekende Friesche geslacht, dat een aantal beroemde mannen heeft opgeleverd) gekomen; de Aylva's waren heeren van Waardenburg van 1700 tot 1827. Vervolgens kwam de heerlijkheid in het geslacht Pallandt, waarin het tot nu is gebleven.

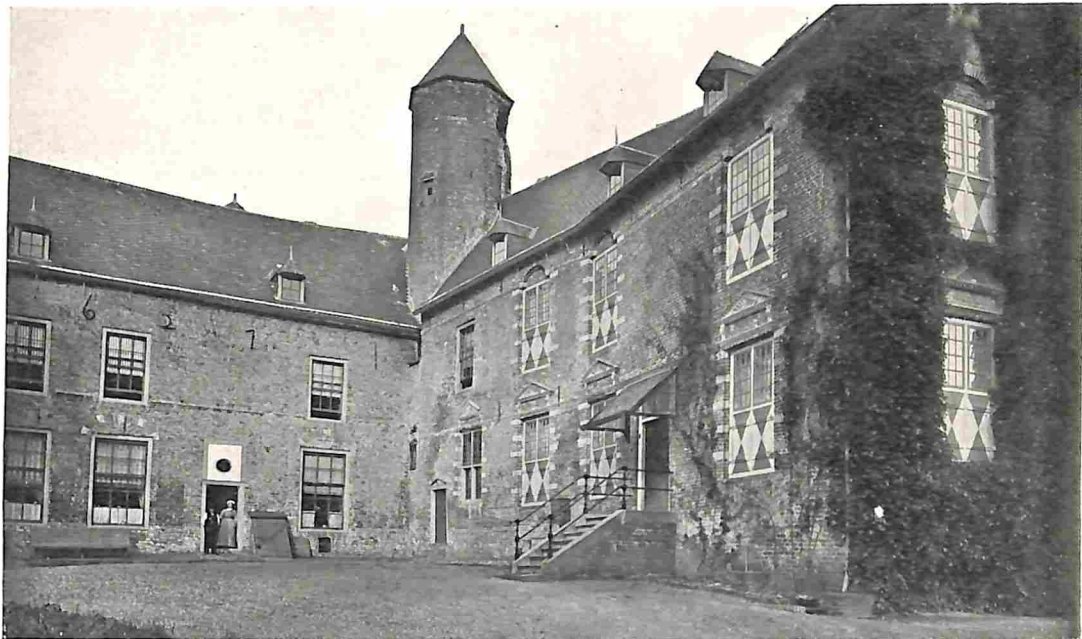

Foto C. Steenbergh.

HET KASTEEL WAARDENBURG. DE 17DE EEUWSCH E GEBOUWEN AAN DEN TOT VOORHOF GEWORDEN BINNENHOF.

Tegenwoordig eigenaar is Hans Willem baron van Pallandt-Neerijnen, oud-burgemeester van Waardenburg; deze heeft niet het voorbeeld van eenige leden van zijn geslacht gevolgd, die in het langen tijd onbewoonde Huis, na het eenigen tijd aan andere families te hebben verhuurd, in de tweede helft der vorige eeuw hun intrek hebben genomen. Uit dezen tijd dagteekenen naar 't schijnt de bouw van het vleugeltje aan de noordzijde en eenige andere herstellingen en verbouwingen in- en uitwendig. Thans is Waardenburg weder onbewoond.

Aan de voorzijde is een gedeelte van de gracht gedempt; een prozaïsche dam, geen ophaalbrug meer, voert naar den voorhof, waaraan de 17de eeuwse vleugels staan, die in niets meer aan de middeleeuwen herinneren. Herinneringen aan deze worden nog slechts gewekt aan de achterzijde, zooals wij reeds zeiden, waar de oude toren met zijn aangrenzende dikke muren — wel 2 meter dik zijn ze hier — oprijst uit den met riet en laag struikgewas begroeiden oever van de gracht, en waar, ter rechterzijde, een wat grillig gevormde boom iets geheimzinnigs geeft aan 't geheel.

Hoeveel somberder en geheimzinniger nog moet het hier hebben uitgezien in 't einde der 16de eeuw, toen daarnaast en daarboven zich de brokstukken verhieven van het verwoeste kasteel! En geen wonder dat in dien tijd de sage ontstond van Dokter Faust op Waardenburg. De historische doctor Faustus moge reeds in den aanvang der 16de eeuw geleefd hebben, de avonturen van den legendarischen toovenaar, die de volksverbeelding van hem maakte, zijn voor 't eerst in een in 1587 te Frankfort aan den Main verschenen volksboek verteld, dat in 1592 in 't Nederlandsch vertaald werd; vermoedelijk is dus eerst in 't einde der 16de eeuw doctor Faust

Foto C. Steenbergh.

HET KASTEEL WAARDENBURG.

ACHTERZIJDE VAN HET KASTEEL MET MIDDELEEWSCH GEDEELTE.

Door het raampje links van den ouden toren is, volgens de legende, Doctor Faust door den duivel naar de hel gevoerd.

in deze landen een bekende figuur geworden. Geheimzinnige geluiden, onverklaarbare lichten in den indrukwekkenden bouwval zullen het hunne hebben bijgedragen tot het ontstaan van de meening, dat Faust den Rijn was afgezakt en zich de ruïne van Waardenburg tot woonstee had gekozen. Hij sloot daar — zoo luidt de legende — een contract met den duivel, waarbij deze Faust beloofde hem zeven jaar te dienen en aan al zijn eischen, hoe buitensporig deze ook mochten zijn, te voldoen; maar na afloop zou zijn ziel den duivel voor eeuwig toebehooren. Faust maakte duchtig van zijn recht gebruik — bijna zouden wij zeggen, als 't niet den duivel gold: *misbruik* — en Satan had het niet gemakkelijk in zijn dienst; geen oogenblik werd hij met rust gelaten en aan de moeilijkste opdrachten moest hij voldoen. Dat Beëlzebub des zomers zijn heer sneeuw en ijs, des winters druiven moest brengen, lijkt ons, kinderen van dezen tijd, nog niet zoo lastig. Maar zijn meester eischte ook paarden van hem, die nooit moe werden. En 't eventjes slaan van een brug over de Waal. En kostelijke bloemen, die zelfs in het hartje van den winter op het slotplein stonden te bloeien dat het een lust was. 't Was niet aardig van Faust, dat het hem er meestal meer om te doen was Joost, zoo noemde hij zijn knecht, te plagen dan wel om een makkelijk leventje te leiden.

Soms nam hij wel een schepel garst
En wierp die in de doornen,
En Joost die schier van woede barst,
Bracht d' uitgestrooide koornen,
Eer nog de nacht van d' aard verdween,
Juist als 't geweest was, weer bijeen.

Dan gaat Faust soms een zak met meel
Met drappig water mengen,
Die Joost hem 's morgens op 't kasteel
Gezuiverd weer moest brengen.
Zoo toch bepeinst hij dag aan dag
Hoe hij den duivel plagen mag.

Na vier jaren trouwen dienst had de duivel er genoeg van en vroeg ontslag, zonder eenige belooning voor de geweldige prestaties, in dien tijd verricht. Maar Faust herinnerde hem aan het gesloten contract: nog drie jaren zou hij moeten dienen. De verblinde! Want toen de zeven jaren om waren, werd de knecht de meester. Satan greep Faust bij de haren, trok hem door 't raampje links van den ouden toren en vloog met zijn buit ter helle. 2)

Zoo is aan het kasteel Waardenburg niet alleen de naam verbonden van een kloeke Katholieke, maar ook dien van den wonderdoctor, die een contract met den duivel sloot en dies ten eeuwigen dage verdoemd werd — een echt Protestantsche voorstelling.

Noch het aantal Nederlandsche kasteelen, door onze eigen mannen verwoest, noch dat, waaraan een legende verbonden is, kan groot genoemd worden. Om *die* redenen vooral, veel meer dan om zijn bouwkunstige waarde of zijn schoon, mogen wij het kasteel Waardenburg een merkwaardig kasteel noemen.

Wij zwegen nog van het inwendige. Veel valt daarvan echter niet te zeggen. Voornamelijk zijn 't de oude keldergewelven, die nog herinneren aan den middeleeuwschen burcht. Maar noch Johan Vijgh noch latere bezitters hebben de nieuwe vertrekken luisterrijk gesierd.

En niet zonder droefheid over de blinde vernielzucht van onze eigen troepen, verlaten wij het kasteel, aan welks middeleeuwsche statigheid en pracht in de dagen van den slag op de Mookerheide

2) Den velen, die de Geldersche volksalmanak van 1842 niet machtig kunnen worden, verwijzen wij voor een uitvoerige beschrijving dezer legende naar „Nederlandsche sagen en legenden” door Josef Cohen, waarin op blz. 346—352 de legende van „dokter Faust op Waardenburg”, daar „doktor Faust bij Bommel” genoemd, op levendige wijze, iets te leutig en te weinig de tragische zijde der geschiedenis belichtend, wordt verteld.

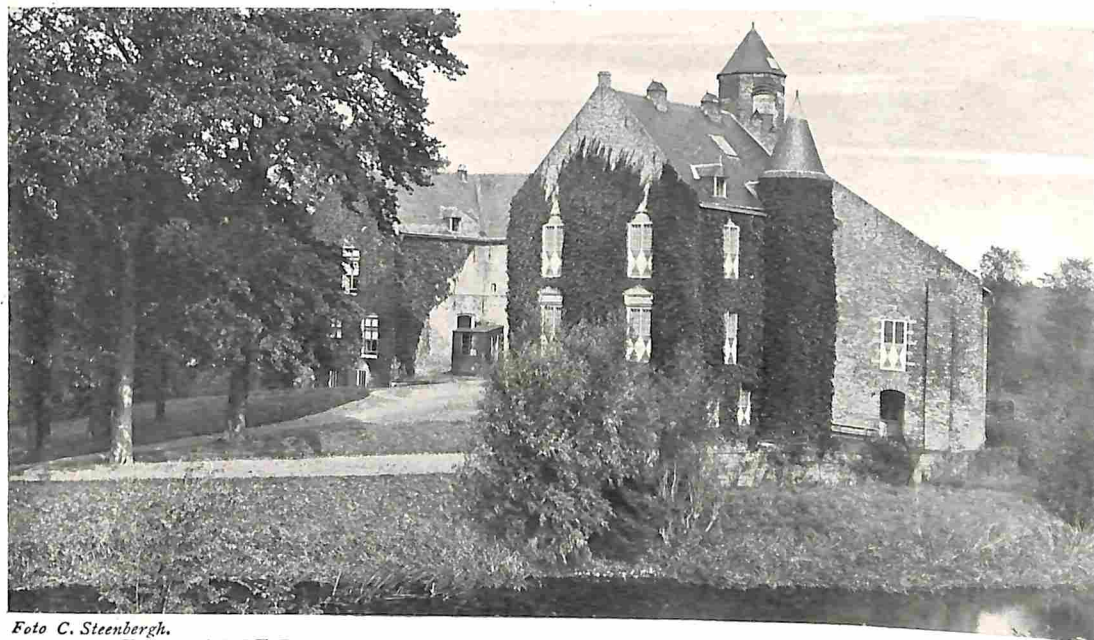

Foto C. Steenbergh.

HET KASTEEL WAARDENBURG, VAN DEN DIJK AF GEZIEN.

een einde kwam, en dat, uit zijn puin gedeeltelijk herrezen, ongetwijfeld schoon en merkwaardigheid niet geheel mist, maar zich toch nog slechts als een zeer zwakke en weinig getrouwe afspiegeling vertoont van wat het drie en een halve eeuw geleden geweest moet zijn.

In een volgend nummer vertellen we nog iets van het nabij gelegen Neerijnen, welks geschiedenis zoo nauw met die van Waardenburg is verbonden.

A. L.

Kwaidan, of geheimzinnige verhalen uit het oude Japan,

DOOR LACFODIO HEARN.

HET VERHAAL VAN AOYAGI. (Groene Wilg).

IN de periode van Bummei (1469—1486) was een jonge samurai, Tomotada genaamd, in dienst van Hatakéyama Yoshimune, Heer van Noto. Tomotada was geboren in Echizen; maar op jeugdigen leeftijd was hij als page gebracht in het paleis van den daimyo van Noto, en was grootgebracht onder oppertoezicht van dien vorst, voor het beroep van krijgsman.

Terwijl hij opgroeide, bleek hij zoowel een goed geleerde als een goed soldaat te wezen en hij bleef zich verheugen in de gunst van zijn vorst. Begaafd met een beminlijk karakter, een vriendelijk optreden en een zeer mooie gestalte, werd hij bewonderd en zeer bemind door zijn samurai-kameraden.

Toen Tomotada ongeveer twintig jaar was, werd hij met een particuliere zending belast naar Hosokawa Masamoto, den grooten daimyo van Kyoto, een bloedverwant van Hatakéyama Yoshimune. Daar hem bevolen was door Echizen te trekken, vroeg en verkreeg de jongeling verlof onderweg zijn moeder, die weduwe was, te bezoeken.

Het was de koudste tijd van het jaar, toen hij op weg ging; het land was bedekt met sneeuw; en ofschoon hij een krachtig paard bereed, was hij genoodzaakt slechts langzaam vooruit te komen. De weg, dien hij volgde, liep door een bergstreek, waar de huizen, gering in aantal, op grooten afstand van elkander waren, en den tweeden dag van zijn reis, na een vermoeienden rit van vele uren, zag hij tot zijn schrik dat hij het doel van dien dag niet voor laat in den nacht kon bereiken.

Hij had reden om angstig te wezen, want een hevige sneeuwstorm stak op met een intens kouden wind; en het paard toonde teekenen van uitputting.

Maar in dat hachelijke oogenblik, bemerkte Tomotada onverwacht het rieten dak van een huisje op den top van een nabijzijnden heuvel, waar wilgenboomen groeiden.

Met moeite leidde hij zijn vermoeid dier naar de woning; en hij klopte luid op de stormdeuren, die tegen den wind gesloten waren.

Een oude vrouw opende ze en riep medelijdend uit bij het zien van den knappen vreemde:

— O, hoe beklagenswaardig — een jonge heer, die alleen reist in zulk weer!... Verwaardig u, jonge meester, binnen te treden."

Tomotada steeg van zijn paard, en nadat hij zijn dier gebracht had in de schuur achter het huis, trad hij het huisje binnen, waar hij een ouden man en een meisje zag, die zich warmden aan een vuur van bamboesplinters. Zij noodigden hem eerbiedig uit dicht bij het vuur te komen; en de oude menschen begonnen toen wat rijstwijne te warmen, en eten gereed te maken voor den reiziger, dien zij waagden vragen te stellen omtrent zijn reis.

Intusschen verdween het jonge meisje achter een scherm. Tomotada had met verbazing gezien, dat zij buitengewoon mooi was, — ofschoon haar kleeding zoo armoedig mogelijk was, en haar lang, loshangend haar verward. Hij verbaasde zich dat een zoo mooi meisje in zulk een ellendige en eenzame plaats kon wonen.

De oude man zei tot hem:

— Edele heer, het naaste dorp is ver weg; en de sneeuw valt dik neer. De wind is scherp en de weg is zeer slecht. Het zou dus waarschijnlijk gevaarlijk wezen vannacht verder te gaan. Ofschoon deze hut uw tegenwoordigheid niet waardig is, en ofschoon wij u niets aangeenaams kunnen aanbieden, zou het misschien veiliger zijn vannacht onder dit armoedig dak te blijven.... Wij zullen goed voor uw paard zorgen."

Tomotada nam dit nederige voorstel aan — heimelijk blij, dat hem aldus de kans werd geboden meer van het jonge meisje te zien.

Weldra werd een grof maar ruim maal voorgezet, en het meisje kwam achter het scherm vandaan om den wijn te schenken. Zij was nu anders gekleed, in een grof, maar zindelijk eigen geweven kled; en haar lang, loshangend haar was netjes gekamd en glad gestreken.

Terwijl zij zich voorover boog om zijn beker te vullen, zag Tomotada tot zijn verwondering dat zij ongelijk veel mooier was dan eenige vrouw, die hij ooit te

voren had gezien, en er was een gratie in elk harer bewegingen, die hem verbaasde. Maar de ouders begonnen verontschuldigen voor haar te maken, zeggend: — Heer, onze dochter, Aoyagi, is hier in de bergen bijna alleen opgegroeid; en zij weet niets van hoffelijke bediening. Wij smeeken u haar haar domheid en onwetendheid te vergeven."

Tomotada beweerde dat hij zich gelukkig achtte bediend te worden door zulk een knap meisje. Hij kon zijn oogen niet van haar af houden — ofschoon hij zag dat zijn bewonderende blikken haar deden blozen; — en hij liet den wijn en het eten onaangeroerd voor zich staan. De moeder zei:

— Edele heer, wij hopen ten eerste dat gij zult trachten een weinig te eten en te drinken, — ofschoon ons boereneten zoo slecht mogelijk is, — daar ge zeker verkild zijt door dien scherp wind."

Toen at en dronk Tomotada, om den ouden menschen genoeg te doen; maar de bekoring van het blozende meisje nam steeds toe. Hij sprak met haar, en vond dat haar taal even liefelijk was als haar gelaat. In de bergen opgegroeid mocht ze wezen, — maar in dat geval moesten haar ouders vroeger personen van hoogen rang geweest zijn; want zij sprak en bewoog zich als een dame van stand. Plotseling sprak hij haar aan met een gedicht — dat tevens een vraag was — geïnspireerd door de verrukking zijns harten —

„Tadzunétsuru,
Hana ka toté koso
Hi wo kurasé.
Akénu ni otoru
Akané sasuran?"

(Op mijn weg zijnde om een bezoek af te leggen, vond ik datgene, wat ik voor een bloem hield; daarom breng ik hier den dag door... Waarom, in den tijd vóór den dageraad, de tinten der rozen gloeien — ja, werkelijk, dat weet ik niet).

Zonder eenige aarzeling antwoordde zij in de volgende versregels:

„Izuru hi no
Honoméku irowo
Waga sodé ni
Tsutsumaba asu mo
Kimiya tomaran"

(Indien met mijn mouw ik bedek den zachten blos van de opgaande zon, — dan zal misschien in den morgen mijn heer hier blijven.)

Toen wist Tomotada dat zij zijn huldiging aannam; — en hij was nauwelijks minder verrast door de wijze, waarop zij haar gevoelens in dichtvorm had uitgedrukt, dan verrukt door de verzekering welke deze verzen uitdrukten. Hij was nu zeker dat hij in heel deze wereld niet kon hopen te ontmoeten, veel minder veroveren, een meisje schooner en geestiger dan dit boerenmeisje voor hem; en een stem in zijn hart scheen luid aan te dringen:

— Neem het geluk, dat de goden op uw weg geplaatst hebben.

Kortom, hij was betooverd, betooverd in zulke mate dat hij — zonder verdere complimenten — den ouden menschen vroeg hem hun dochter ten huwelijk te geven, hun terzelfder tijd zijn naam en afkomst en zijn rang in het gevolg van den Vorst van Noto vertellend.

Zij bogen diep voor hem, met vele uitroepen van dankbare verbazing. Maar na eenige oogenblikken van blijkbare aarzeling, antwoordde de vader:

— Geeërde meester, gij zijt iemand van hoogen rang en zult waarschijnlijk nog hooger stijgen. Te groot is de gunst welke gij u verwaardigt ons te verleenen; — ja, de maat van onze dankbaarheid hiervoor is onuitsprekelijk en oneindig. Maar dit meisje van ons is slechts een dom boerenmeisje van lage afkomst, zonder eenige opleiding of opvoeding, en dus zou het onbehoorlijk wezen haar de vrouw van een edelen samurai te laten worden. Het is zelfs niet behoorlijk over zulk een ding te spreken... Maar daar het meisje u bevalt, en gij u hebt verwaardigd haar haar boerenmanieren te vergeven en haar groote ruwheid over het hoofd te zien, geven wij haar u met blijdschap als uw nederige dienstmaagd. Verwaardig u daarom met haar te handelen volgens uw doorluchtige verlangens."

Vóór den morgen was de storm voorbij, en de dag brak aan in het wolkenlooze Oosten. Zelfs wanneer de mouw van Aoyagi voor de oogen van haar minnaar den rozenblos van dien dageraad bedekte, kon hij niet langer blijven. Maar evenmin kon hij besluiten van het meisje te scheiden; en toen alles voor zijn reis was gereed gemaakt, sprak hij aldus haar ouders aan:

— Ofschoon het ondankbaar mag schijnen nog meer te vragen dan ik reeds heb ontvangen, moet ik u nogmaals smeeken mij uwe dochter tot vrouw te geven. Het zou mij moeilijk vallen thans van haar te scheiden; en daar zij mij met uw verlof zou willen vergezellen, kan ik haar meenemen zooals zij thans is. Als gij haar mij

Foto C. Steenbergh.

MOLEN MET OUDE MOLENAARSWONING AAN DEN DIJK BIJ WAARDENBURG.

wilt geven, zal ik u altijd als ouders liefhebben... En weest intusschen zoo goed dit kleine geschenk aan te nemen voor uw vriendelijke gastvrijheid."

Dit zeggende legde hij voor zijn nederigen gastheer een beurs met gouden ryo neer. Maar de oude man duwde, na vele verontschuldigen, de beurs weg en zei:

— Vriendelijke meester, het goud zou ons niet nuttig wezen, en gij zult het waarschijnlijk nodig hebben gedurende uw lange, koude reis. Hier koopen wij niets, en wij zouden voor onszelf zooveel geld niet kunnen besteden, zelfs al wenschten wij het... Wat het meisje betreft, wij hebben haar u reeds als gift aangeboden; — zij behoort u toe; daarom is het niet nodig ons verlof te vragen haar mee te nemen. Reeds heeft zij ons verteld, dat zij hoopt u te vergezellen, en uw dienstmaagd te blijven, zoo lang het u behaagt haar aanwezigheid te verdragen. Wij zijn maar al te gelukkig te weten, dat gij u verwaardigt haar aan te nemen, en wij smeeken dat ge om harentwille geen onaangenaamheden zult hebben. Hier konden wij haar niet van behoorlijke kleding voorzien — veel minder van een bruidschat. Bovendien zouden wij — daar wij oud zijn — in elk geval binnenkort van haar moeten scheiden. Daarom is het zeer gelukkig dat gij bereid zijt haar thans met u te nemen."

Vergeefs trachtte Tomotada de oude menschen over te halen een geschenk aan te nemen; hij zag dat zij niet om geld gaven. Maar hij zag dat zij werkelijk begeerig waren het lot hunner dochter in zijn handen te leggen. En daarom besloot hij haar mee te nemen. Hij zette haar dus op zijn paard en nam voorloopig afscheid van de oude menschen, met vele betuigingen van dankbaarheid.

— Edele heer" antwoordde de vader, „wij, en niet gij, hebben reden tot dankbaarheid. Wij zijn overtuigd dat ge goed voor ons meisje zult wezen; en wij behoeven om harentwille niet bevreesd te zijn..."

(Hier is in het Japansche manuscript een vreemd hiaat in den natuurlijken loop van het verhaal, dat daardoor ietwat onsamenghangend lijkt. Niets wordt verder gezegd omtrent de moeder van Tomotada, of de ouders van Aoyagi, of den daimyo van Noto. Blijkbaar had de schrijver in dit gedeelte genoeg van zijn werk en verhaastte hij op slordige wijze het vreemde einde van zijn verhaal. Ik ben niet in staat de hiaten aan te vullen, of zijn gebreken in de samenstelling te verbeteren; maar ik moet zoo vrij wezen eenige verklarende bijzonderheden te geven, zonder welke de rest der vertelling onbegrijpelijk zou zijn... Het schijnt dat Tomotada onnadenkend Aoyagi mee nam naar Kyoto en zoo in onaangenaamheden kwam; maar wij weten niet waar het paar later woonde!)

...Nu mag een samurai niet trouwen zonder de toestemming van zijn heer; en Tomotada kon niet verwachten deze toestemming te ontvangen, voor zijn zending was afgelopen. Hij had reden, onder zulke omstandigheden, te vreezen dat de schoonheid van Aoyagi gevaarlijk de aandacht zou trekken, en dat middelen beraamd zouden worden om hem haar te ontnemen. In Kyoto trachtte hij dus haar te verbergen voor nieuwsgierige blikken. Maar op zekeren dag kreeg een dienaar van Vorst Hosokawa Aoyagi in het oog, ontdekte haar verhouding tot Tomotada, en vertelde de zaak zijn daimyo. Daarop gaf de daimyo — een jonge prins en verzet op mooie gezichtjes — bevel dat het meisje naar het paleis gebracht zou worden; en zij werd er onmiddellijk heen-gebracht, zonder plichtplegingen.

Tomotada had er onuitsprekelijk verdriet van; maar hij wist dat hij machteloos was. Hij was slechts een nederig gezant in dienst van een veraf zijnden daimyo; en hij was op het oogenblik overgeleverd aan de genade van een veel machtiger daimyo, wiens verlangens niet gedwarsboemd konden worden. Bovendien wist

OUDE BEGRAAFPLAATSEN IN DE MINAHASSA.
EEN WAROEGA.

Tomotada, dat hij dwaas had gehandeld, — dat hij de schuld was van zijn eigen ongeluk, door in verborgen verbintenis te leven, welke de militaire wetten veroordeelen. Er was slechts één hoop voor hem, — een zwakke hoop dat Aoyagi in staat en bereid zou wezen te ontsnappen en met hem te ontvluchten.

Na lange overpeinzingen, besloot hij het te wagen haar een brief te zenden. De poging zou gevaarlijk wezen, dat sprak vanzelf; elk geschrift, dat haar werd gezonden, kon in handen van den daimyo vallen; en een minnebrief zenden aan eenige inwoonster van het paleis, was een onvergefelijke misdaad. Maar hij besloot het gevaar te trotseeren; in den vorm van een Chineesch gedicht, stelde hij een brief op, welken hij trachtte haar in handen te spelen.

Het gedicht was slechts met 28 teekens geschreven. Maar met deze 28 teekens was hij in staat de geheele diepte van zijn harts-tocht uit te drukken, en al de smart van zijn verdriet te schilderen....

Koshi o-son gojin wo ou;
Ryokujo namida wo tarété rakin wo hitataru;
Komon hitotabi irité fukaki koto umi no gotoshi;
Kore yori shoro koré rojin.

(Van nabij, van nabij volgt nu de jeugdige prins de als een juweel schitterende maagd —

De tranen der schoone, hebben onder het vallen heel haar kleeding nat gemaakt. Maar de verheven heer, eenmaal verliefd op haar geworden — voelt zijn verlangen, diep als de diepte der zee.

Daarom ben ik eenzaam achter gelaten, — ben ik achter gelaten om alleen te zwerven).

Op den avond van den dag nadat dit gedicht was verzonden, werd Tomotada geroepen om te verschijnen voor Vorst Hosokawa. De jongeling vermoedde dadelijk dat zijn vertrouwen was geschonden en hij kon niet hopen — als zijn brief was gezien door den daimyo — de strengste straf te ontgaan.

— Nu zal hij mijn dood bevelen, dacht Tomotada; — maar ik verlang niet te leven, tenzij Aoyagi mij wordt terug gegeven. Bovendien, als het doodvonnis is uitgesproken, kan ik trachten Hosokawa te vermoorden.

Hij stak zijn zwaard in zijn gordel, en haastte zich naar het paleis.

De audiëntiezaal binnentredend, zag hij Vorst Hosokawa onder den troonhemel zitten, omringd door samurai van hoogen rang, in feestkleeren en mutsen. Allen waren zoo stil als standbeelden;

en terwijl Tomotada voortliep om zijn buiging te maken, scheen de stilte hem onheilspellend en drukkend toe, als de stilte voor een storm. Maar plotseling stapte Hosokawa van den troonhemel af, en den jongeling bij den arm nemend, begon hij de woorden te herhalen van het gedicht — „Koshi o-son gojin wo ou”....

En toen Tomotada opkeek, zag hij vriendelijke tranen in de oogen van den prins. Toen sprak Hosokawa:

— Omdat gij elkander zoozeer bemint, heb ik mijzelf de macht gegeven, in plaats van mijn bloedverwant, den Heer van Noto, uw huwelijk goed te keuren; en uw huwelijk zal thans in mijn bijzijn voltrokken worden. De gasten zijn bijeen; — de geschenken zijn gereed.”

Op een teeken van den prins, werden de deuren, die een aangrenzend vertrek verborgen, opengeschoven; en Tomotada zag daar veel dignitarissen van het hof, samen gekomen voor de plechtigheid, en Aoyagi, die hem wachtte, in bruidstooi....

Aldus werd zij hem teruggegeven; — en de bruiloft was blij en schitterend; — en kostbare geschenken werden het jonge paar door den vorst gegeven, en door de leden der hofhouding.

Vijf gelukkige jaren na dit huwelijk, leefden Tomotada en Aoyagi te zamen. Maar op een ochtend, terwijl Aoyagi met haar echtgenoot sprak over de een of andere huishoudelijke zaak, uitte zij plotseling een kreet van hevige pijn, en werd toen bleek en stil. Na eenige oogenblikken sprak zij met zwakke stem:

— Vergeef mij dat ik zulk een ruwen kreet slaakte — maar de pijn was zoo plotseling! Mijn beste man, onze vereniging was stellig tot stand gebracht door de een of andere karma-verwantschap in een vorig leven; en die gelukkige verwantschap zal, naar ik geloof, ons weer bijeen brengen in meer dan een volgend leven. Maar voor dit leven, is de verwantschap thans geëindigd; — wij staan op het punt gescheiden te worden. Zeg voor mij, ik smeek het je, het Nembutsu gebed, — want ik ben stervende.”

— O, welke, vreemde, wilde gedachten!” riep de verschrikte echtgenoot, — „je bent alleen maar een weinig ongesteld, lieveling!.... Ga een poosje liggen rusten; en de ongesteldheid zal voorbijgaan....”

— Neen, neen,” antwoordde zij — „Ik ben stervende! — Ik verbeeld het mij niet; — Ik weet het!.... En het zou thans nutteloos zijn, dierbare man, langer de waarheid voor je te verbergen. — Ik ben geen menschelijk wezen. De ziel van een boom is mijn ziel; — het hart van een boom is mijn hart; — het sap van de wilg is mijn leven. En op dit vreeselijke oogenblik is iemand bezig mijn boom te vellen; — daarom moet ik sterven!.... Zelfs schreien gaat thans boven mijn krachten! — snel, snel, zeg het gebed der Stervenden voor mij.... snel!.... O!....”

Met een nieuwen kreet van pijn draaide zij haar mooi hoofd om, en trachtte haar gezicht met haar mouw te bedekken. Maar bijna op hetzelfde oogenblik scheen haar heele gestalte op de vreemdste wijze ineen te zakken, en neer te vallen, neer, neer, gelijk met den vloer.

Tomotada was toegesprongen om haar te steunen; — maar er was niets om te steunen! Er lag op de mat alleen het ledige kleed van het schoone schepseltje en de sieraden, welke zij in heur haar had gedragen:] het lichaam had opgehouden te bestaan.....

Tomotada schoor zijn hoofd kaal, legde de Boeddhische gelofte af en werd reizend priester. Hij trok door al de provincies van het rijk; en op al de heilige plaatsen, die hij bezocht, bad hij voor de ziel van Aoyagi. In den loop van zijn pelgrimstochten bereikte hij Echizen en bezocht hij de woonplaats van de ouders van zijn beminde. Maar toen hij aan de eenzame plek tusschen de bergen kwam, waar hun woning had gestaan, zag hij dat het huisje verdwenen was. Er was niets om zelfs de plek aan te duiden waar het had gestaan, behalve de boomstompen van drie wilgen — twee oude boomen en een jonge — die lang voor zijn komst waren omgehouden.

Naast de overblijfselen van deze wilgen richtte hij een gedenksteen op, waarin verscheiden heilige teksten waren gegrift; en hij bad hier een groot aantal malen voor de geesten van Aoyagi en haar ouders....

Ouderdom van konijnen.

Het kan bij aankoop van konijnen van belang zijn om te weten of men met een oud of jong exemplaar te doen heeft, hetzij men de fokkerij of wel het menu dienen wil.

Een geoefend oog neemt aan het algemeen voorkomen der beesten de ouderdomskenmerken in één opslag waar. Toch zijn er eenige vaste punten, waaraan ook de leek zich houden kan. Een jong, volwassen konijn ziet schuw, kopschokkend om zich heen, met helder schitterende oogen, wat in tegenstelling is met het passieve, gemoedelijke kijken van een oud konijn. Een jong konijntje heeft helder witte tanden, welke in grootte aanmerkelijk verschillen van de lange, gele tanden van een ouder exemplaar. Het beste ouderdomsmerk vindt men aan de nagels, die bij een jong beest klein zijn en bijna geheel in de beharing der pootjes schuil gaan, terwijl bij een oud konijn de lange, ruwe nagels te voorschijn treden. Wel tracht men die soms door ze af te knippen aan het oog te onttrekken, doch bij nauw toezien verraden de overgebleven nagelstompjes het bedrog heel gemakkelijk.

Waarom de boonen een vlekje hebben.

Strootje en Boontje lagen toevallig bij den haard toen er een gloeiend Kooltje uit het vuur sprong. Strootje vroeg aan Kooltje, waar het heen wilde, waarop het antwoordde, dat het in den haard zoo warm was en eens wat wandelen wilde. En Strootje en Boontje gingen mee op stap. Op hun weg kwamen zij plotseling voor een water te staan, dat te breed was om er over te springen. Na over het moeilijke geval ernstig nagedacht en lang en breed beraadslaagd te hebben, besloot Strootje op het water te gaan liggen, ten einde voor zijn metgezellen tot brug te dienen. Zoo gezegd, zoo gedaan. Toen zij er om uittrokken wie het eerst over de brug zou gaan, viel het lot op Kooltjevuur. Maar nauwelijks was het halverwegen het bruggetje of Kooltje vloog door den wind in brand, Strootje brak door de warmte door midden en Kooltje kwam jammerlijk in het water om. Toen Boontje dit zag, schaterde het van pret, zoo erg, dat het berstte. En sedert dragen de boonen hiervan nog altijd het litteken!

Zóó luidt het sprookje van „Boontje, Strootje en Kooltjevuur,” dat op zeer hoogen ouderdom kan bogen. Het komt reeds voor in de klucht van Oene, door Jan Vos, waarvan de vijfde druk in het jaar 1662 te Amsterdam bij Jacob Lescaille uitkwam en waarin het, op rijm, als volgt verteld wordt:

Ik zal jou et Sprookje van Erritje, Boontje, Strootje en Kooltje-
vier zeggen,
Hoe dat Strootje, in plaats van ien brug, over ien sloot ging leggen,
Daer Erritje over heen rolde om niet te komen in noodt;
Maer mit dat Kooltjevier op et midden quam,
Brande et Strootje deur en Kooltjevier viel in de sloot,
Daer et zen ongeluk, as jij wel kan deinken, betreurede.
En hoe Boontje om Kooltjevier's ongeluk zoo lachte dat zijn
naersje scheurde
En toen, om ien lapje veur zen naers te krijgen, nae den schoen-
lapper tradt.
Sedert dien tijdt hebben al de Boontjes zwarte lapjes veur heur
naers ehadt.

Men neme hier geen aanstoot aan een woord, dat wij uit onze schrijf- en spreektaal geschrapt hebben, maar waardeere liever dit volksvertelsel als een naïeve illustratie van het nog altijd in zwang zijnde spreekwoord: „Boontje komt om — d.w.z. krijgt — zijn loontje”.

Ook dit oude sprookje wil alzo een lesje in de moraal geven, — waaraan het vlekje op de boonen ons telkens weer komt herinneren — vervat in de drie woorden: „Loon naar werk!”

Het verhaal van Boontje, Strootje en Kooltjevuur is ook verwerkt in een geestelijke lied en te vinden in „Den liefvelijken Paradijs Voghel tot Godt omhoogh vlieghende,” zijnde een verzameling vrome verzen, gecomponeerd door den Eerw. Daniel Bellemans en in 1681 te Brussel bij Jacob van de Velde uitgegeven. De dichter laat het oude sprookje dienst doen om den ongetrouwen staat eener kloosterlinge te verheerlijken, aan wie hij het vers opdroeg, welks tendenz is deze regels genoegzaam uitkomt:

Al is 't dat de Dochters schijnen
Noch soo schoon en noch soo moy,
Hunne liefde sal verdwijnen
Omdat alle vleesch is hoy.*)

F. W. DRIJVER.

*) De dichter denkt hier aan 't bekende woord uit Jesaja 40: 6 „Alle vleesch is (als) gras.” Dat hij dit laatste door „hooi” verving, geschiedde niet slechts om te rijmen op „mooi”. Immers, de uitdrukking, zooals hij die gebruikt, komt meer voor en staat o.a. uitgesneden in het gebeeldhouwde koorhek — uit het jaar 1538 — der St. Vituskerk te Naarden, welks kunstige vervaardiger echter een letter uitliet, zoodat er staat: „Alle Veis is Hoi”.

Oude begraafplaatsen in de Minahassa.

WIE van Menado via 't bekoorlijke Airmendidih naar Tondano rijdt, passeert een klein, net dorpje Sawangan, waar hij, als hij de op Europeeschen trant gebouwde huizen, de als Hollanders gekleede Inlanders, de particuliere Hollandsche scholen, de Hollandsche titels voor de openbare gebouwen, 't borstbeeld van wijlen Z. M. Koning Willem III voor 't huis van het dorpschouf waarneemt, en 't Hollandsche: „Dáág”, — zij het dan met een a klank, die wij in onze taal niet hebben — hoort der kinderen, die daarmee hun handgewuif begeleiden, wie dat alles ziet en hoort, zou niet vermoeden, dat in dit dorp, dat zoo sterk de zucht der Minahassers uit om te doen als Europeanen, de herinnering aan de voorouders wordt in stand gehouden op een wijze, die uniek is in de gehele Minahassa.

Vóór dat de Minahassers gevangen waren door de begeerte Hollanders te lijken, geschiedde het begraven der gestorvenen op andere wijze dan thans, nu ze de manier der Europeanen nabootsen. Het verblijf voor een doode was de „waroega”. Zoo'n waroega is een vierkant steenen ding, gehouwen uit een zacht soort steen, dat aan de luchtinwerking blootgesteld, spoedig hard wordt. Het bestaat uit twee deelen: de pot en 't sluitstuk, beide bestaande uit één stuk. Het werd rechtstandig omhoog geplaatst op het erf. Begraafplaatsen, gelijk wij die kennen, bestonden niet. Was iemand gestorven, dan werd het lijk door de priesters in een zittende houding gebracht, de

knieën opgeheven tot aan de kin. Zóó werd het, onder allerlei klaaggeschrei en 't prevelen van tooverspreuken door de priesters geplaatst op een stoel, en daarop naar de waroega gedragen.

Het lijk werd dan daarin gezet, vergezeld van de wapens en lijfsieraden van den overledene; ook gingen er schalen en borden met eetwaren in, want men meende — en dit geloof is ondanks 't Christendom nog algemeen — dat slechts het lichaam was gestorven, de geest bleef voortleven en deze zich — voor dat hij zich vastzette in een dier — voedde met de aroma der spijzen.

Hoewel men wel eens meerdere schedels in één waroega heeft gevonden, staat het vast, dat ze slechts dienden voor één gestorvene: de tweede schedel was dan een overblijfsel van een lijk daarin geplaatst nadat het eerste bijna geheel vergaan was.

Buiten op, meestal slechts op het sluitstuk, werden figuren uitgehakt die iets omtrent den overledene moesten uitbeelden: een mansfiguur — zooals op de afbeelding hieronder — in een kleeding, die eenigszins lijkt op de oud-Hollandsche kleederdracht, met naakte gedaante er naast, duidt aan, dat de man voor wien deze waroega is opgericht, rijk was aan slaven; een afbeelding van een koe wijst op rijkdom aan vee, enz.

Met het doordringen van 't Christendom verdween deze manier van begraven langzamerhand; de jongste waroega, mij bekend, dateert van April 1853, dus in een tijd, toen de zending al enkele decennien aan 't werk was; de Europeesche manier werd overgenomen; de zorg voor de begraafplaatsen der voorouders — immers slechts Heidensche Alfoeren — was gering, en zoo zouden mettertijd deze herinneringen uit den vóór-Christelijken tijd van dit land, waarschijnlijk spoedig geheel zijn verdwenen. 't Is daarom van den man, die 't plan uitdacht om deze overblijfselen op één plaats te laten verzamelen, een uitstekende gedachte geweest. Hij koos daarvoor een idyllisch plekje, waar deze grijze tolken uit het grijze verleden in ongestoorden rust tot ons kunnen spreken.

Het tegenwoordig dorpschouf onderhoudt deze waroega's op voortreffelijke wijze.

Airmendidih.

JOB. M. V. BLANKENBERGHE.

Ontvangen boeken, enz.

Men zendt ons de prijscourant 1920 van de Union-rijwielfabriek (fa. B. J. van den Berg) Dedemsvaart, die keurig uitgevoerd en aardig geïllustreerd is, o.a. met kiekjes van verschillende interieurs der fabriek. De catalogus wordt op aanvraag gratis aan belangstellenden verstrekt.

Tuinarchitectuur, door C. L. J. Schaum. Met vele illustraties. Tweede druk. Zwolle, W. E. J. Tjeenk Willink, 1920.

OUDE BEGRAAFPLAATSSEN IN DE MINAHASSA.
EEN WAROEGA.

DE „GULDE DRUYF” TE HAARLEM.

HET is geen ongewoon, ja zelfs een vrij algemeen verschijnsel, dat firma's de aandacht op zich vestigen door reclameborden, die niet alleen alle schoonheid missen, maar vaak zelfs op jammerlijke wijze het stadsbeeld ontsieren. Met des te meer genoegen wijzen wij dan ook op de van smaak, kunstzin en liefde voor oud-schoon getuigende wijze, waarop de eigenaar van het aloude Haarlemsche „Wijnhuys de Gulde Druyf” zijn zaak in ruimer kring heeft bekend gemaakt, door de verbouwing van de hem toebehoorende perceelen op den hoek van de Groote Markt en de Koningstraat. „Verbouwing”, dit woord is eigenlijk niet geheel juist, en kan niet gelden voor 't behouden gebleven smalle geveltje, op deze bladzijde afgebeeld, dat op piëteitvolle wijze werd gerestaureerd, en slechts ten deele voor het belendende huis, van welks voorgevel nog slechts de pui in ouden staat is teruggebracht, ongeveer zooals deze zich vertoont op een schilderij van Berckheyde (van ± 1650), een gezicht van Groote Markt met St. Bavo, waarop het Wijnhuys met den uitgestoken arm en den hand die een druiventros houdt, duidelijk zichtbaar is. Daar boven rijst nog de vrij-karakterlooze gevel, die een minder kunstzinnig vroeger bewoner in de plaats van den ouden deed optrekken. Maar ook dit gedeelte zal binnen niet te langen tijd in 17de eeuwschen stijl worden verbouwd volgens reeds in tekening gebrachte plannen.

Ongemeen aantrekkelijk ziet deze pui, met haar luifel, haar eikenhouten deuren, haar glas in lood en haar fraai-gemetselde fries er uit. (Zie de afbeelding beneden op de volgende bladzijde.) Maar zij op zich zelve had ons vermoedelijk geen aanleiding gegeven, om van wat hier geschied is melding te maken, als daar achter niet een zóó kostelijk oud-Hollandsch interieurtje was geschapen, dat wij meenen te mogen zeggen: Haarlem is er een bezienswaardigheid door rijker geworden.

Het is geen kamer, die, nu ja, „oud-Hollandsch” is aangekleed, maar waarin men al spoedig allerlei aanschouwt, dat niet spreekt van de groote zorg, oudtijds door den handwerksman en den bewoner zelf aan de kleinste details besteed, of dat, op zich zelve niet onfraai, in deze omgeving eenigszins anachronistisch aandoet. Neen, tot in de kleinste kleinigheden spreekt hier de geest van de 17e eeuw, tot zelfs in de wijze, waarop de gordijnen voor de benedenramen hangen, en geen moeite om dit resultaat te bereiken is den eigenaar en zijn deskundigen voorlichters te veel geweest.

Men verlange van ons geen opsomming van al het in streng 17de eeuwschen stijl gehouden fraais, dat dit vertrek siert, welks wanden bekleed zijn met een hooge donker-eikenhouten lambriëering waarboven het goudleer met vroolijk motief zoo rijk de rest van de muren dekt. Maar wel moeten wij met een enkel woord melding maken van de groen en rood verglaasde tegeltjes die den vloer bekleeden, en welke de eigenaar bij den afbraak van een andere vloer zoo gelukkig was te ontdekken. En dan — de schouw, die steeds het hoofdelement in het oud-hollandsche binnenhuis vormde, wat ze dan ook hier doet. Vooral de fries, werk van Louis Vreugde en gehouwen in een oude eikenhouten traprede, met zijn groote druiventrossen dragende Bacchantjes, is een vreugde voor de oogen. Daaronder kleuren vroolijk de blauwe tegels, waartegen de vuurplaat, met een voorstelling van het bezoek der koningin van Saba aan Salomo, donker afsteekt. Daarboven aanschouwt men een voorloopige reproductie van het reeds genoemde schilderij van Berckheyde, die door een copie van het in Brussel hangende stuk zal worden vervangen.

Goed geslaagd is ook de beschrijving der beneden-ramen, met hare voorstelling der wijnbereiding op de meest primitieve wijze. In de bovenramen prijken wapens; in dat boven de deur het wapen der Spaarnestad.

Natuurlijk hangt van de zoldering, met hare kinderballjes, de koperen lichtkroon; wel jammer, dat de kaarsen, die met hun zacht licht hier zulk een bij 't geheel passend schijnsel hadden kunnen brengen, vervangen zijn door elektrische lampjes. Bij den gashaard, met zijn imitatie-houtblokken, is men er beter in geslaagd de tegenstelling tusschen de antieke omgeving en de eischen van modern comfort te maskeeren.

„Een handig man, die eigenaar van de Gulde Druyf”, brommen de in Haarlem nog niet geheel uitgestorven afstammelingen van Nurks. Nu, wij wilden wel, dat meer „handige” handelaren op deze wijze de kunst te hulp riepen, om hun zaak bij 't publiek bekend te maken.

„Geen namaak-antiek in dezen tijd, die eigen schoon moet brengen”, pruttelen er andere. Goed! En ook wij zouden het betreuren

wanneer het thans levende geslacht zich maar steeds bleef bepalen tot het nabootsen van oud-schoon. Maar met dat al kan men het den eigenaar toch moeilijk kwalijk nemen, dat hij zich meer aangetrokken gevoeld heeft tot de kostelijke woninginrichting van het voorgeslacht, dat ons in elk geval leerde, hoe men het woonvertrek kan maken tot een plekje, welks smaakvolle aankleeding de gezelligheid niet in den weg staat, maar juist in hooge mate bevordert.

In één opzicht kunnen, neen moeten wij onze 17de eeuwsche voorvaderen zeker navolgen: in hun kunstzin, hun smaak, hun zorg om hunne huizen uit- en inwendig te sieren. En in zooverre kan de met piëteit en nauwgezetheid verrichte verbouwing van „de Gulde Druyf” ook zéér-modern voelenden tot nuttige leering zijn.

A. L.

ZEEP.

Hoe het eigenlijk komt dat zeep een hulpmiddel is om voorwerpen van vuil te ontdoen, daarover heeft menigeen nimmer gedacht.

De scheikundige werking van zeep, olie en loog, is één factor, deze bewerkt echter dat het water een schoon te maken voorwerp bereiken kan en daarom juist is het bij het wasschen te doen.

Ieder weet dat water op een vet en vuil oppervlak in kleine druppels uiteen schijnt te vallen, alsof om elke druppel een dunne, elastische huid zat. Die samenhangende kracht der waterdeelen moet verbroken worden en dit beoogt de bijvoeging van zeep. Een proef kan aantonen dat hevig schudden van olie in een flesch met water wel tijdelijk de olie fijn verdeelen kan, zoodat de vloeistof een melkachtig voorkomen verkrijgt. Evenwel vereenigen die deeltjes zich bij stilstand weer heel spoedig en drijven in een laagje boven. Bijvoeging van iets zeep in het water doet de verdeeling standhouden, de olie sluit zich op. De verwijdering van vuil en stof, dat zich op vettigen bodem hechtte, is te danken aan de oplossende werking der schuimende zeep, welke tegelijkertijd de aanraking van het water met de schoon te maken voorwerpen mogelijk maakte.

G.

WONDERE VERHALEN UIT DE WILDE NATUUR

DOOR

F. ST. MARS.

(Geautoriseerde vertaling van S. J. Barentz-Schönberg)

III.

„**ACHTER HET MASKER.** (Slot).“

DE gebeurtenissen volgden elkander snel op. Bliksemsnel vloog het spookachtige ding van zijn zitplaats op, en dook weg in het gebladerte van den hagedoorn; en te oordeelen naar den fijnen, hoogen kreet, die volgde op de boodschap welke het bracht, was het daar niet welkom.

Vogels zijn niet als de menschen. Zij worden zelfs geen oogeblik uit hun evenwicht gebracht door het gebeuren van onverwachte dingen. De natuur heeft die dwaasheid honderd duizenden jaren geleden doen verdwijnen door hen, die langzaam handelden, te dooden. Deze twee klauwieren waren volstrekt niet als door den bliksem getroffen. Gelijktijdig vielen zij van hun zitplaats en wierpen zich in den hagedoorn te midden van een wolk van bladeren en twijgen. Zij schenen niet meer dan een deel van een seconde later dan de kleine uil te komen, maar een deel van een seconde is veel, waar het deze schepsels betreft.

Terwijl zij in dit koele duister omder de bladeren schoten, leek het hun dat aan het andere eind een zacht, kort geluid was, alsof een bebladerde tak weer op zijn plaats was gekomen, zooals een gordijn voor een deur weer kan neervallen. als iemand geruischloos er doorheen is geglipt en — dat was alles.

Een jonge klauwier klemde zich vast aan een tak, blijkbaar getroffen door een hevige rilling. Een andere was er niet. Hij, of liever zij, was heengegaan in gezelschap van den kleinen uil, heel rustig en zonder te zeggen, waarheen zij was gegaan. Daarvoor had zij twee zeer goede redenen.

In de eerste plaats was zij niet in staat om iets te zeggen; en in de tweede plaats had zij de reis aanvaard, vanwaar men nimmer weerkeert. Zij was dood, met een lancetachtigen klauw van den kleinen moordenaar in haar hart.

Toen gingen de klauwieren slapen. Het was het eenige, dat zij konden doen, want zelfs de moord van twintig jongen zou geen

DE GULDE DRUIFF TE
HAARLEM.
HET OUDE GEVELTJE AAN
DE KONINGSTRAAT.

grauwen klauwier — of welken anderen dagvogel ook — ertoe verleiden 's nachts een uil te achtervolgen.

De eerste bleke straal van den dageraad had nauwelijks den hoogen, witten paal aan de overzijde van den weg aangeraakt en veranderd in een zilveren spook; de eerste lijst — de derde na het winterkoninkje en den leeuwerik, die den ban van den nacht verbraken — had slechts een paar voorbereidende tonen laten hooren, de laatste vos sloop nog over de open, bedauwde plekken in het bosch, toen de mannetjes klauwier op jacht ging. Hij was langzaam en zijn veeren waren opgezet en op dit uur was hij allesbehalve in een goed humeur. Die noordelijke dageraad verkilte zijn tropisch bloed, om welke reden hij misschien sneller begon te vliegen om zich zoo spoedig hij kon warm te maken. Misschien verwenschte hij wel zijn dwaasheid, dat hij ooit Afrika had verlaten om den zomer in het noorden door te brengen. Ik weet het niet. Hoe dan ook, hij was zeer stil, en de norsche blik, veroorzaakt door zijn zwarte oogkringen, was sterker dan ooit. De mist hing nog in dikke, wollige banden neer, terwijl hij in langzame, glijdende vlucht voort schoot door de vochtige, frissche, zee-achtige stilte van den vroegen morgen, terwijl het licht om hem heen elk oogenblik sterker werd. Zijn koers ging door de bosschen, terwijl hij onder het vliegen bijna altijd de open plekken koos. En eens passeerde hij een kat, welks oogen, geel-groen, hem hongerig volgden. En eens ging een rat, mager en uitgemergeld, op zijn hurken zitten om hem na te zien. En eens keerde zich een wezel om bij den ingang van zijn hol, terwijl zijn vlugge kraalogen aangetrokken werden door de mooie kleuren. De nachtdieren haastten zich naar huis en naar bed te gaan.

Zijn plaats van bestemming was een veld, op dien tijd een zee van mist, waar rijen van kippenhokken als steenklompen uitstaken. De klauwier hield stil in een jeneverbessenboom, en door het scherm van donkere bladeren heen nam hij den toestand op. Hij was dien morgen zeer stil, want het werk dat hij voor had, was van dien aard, dat zelfs een vogel verstand genoeg had om te weten dat hij het niet moest verklappen.

Men zegt, dat dieren van den mensch verschillen doordat zij geen goed van kwaad kunnen onderscheiden. Zoo! Maar zij hebben genoeg verstand om heimelijk op slechte dingen uit te gaan, vreezend voor de straf, die op de ontdekking zou volgen. Zoo! Kan de mensch, afgaande op de geschiedenis, zich op een beter record beroepen?

Het was op dit veld, dat de menschen hun fazanten fokten. Het geluid van beginnend gepiep en veerengeruisch binnen de hokken vertelde dat. Gevonden te worden in de buurt van dat veld was een ontzettende misdaad, en als men een fazantenkuiken stal, o-o, dan was het heel waarschijnlijk, dat de dood je pakte.

Weldra kwam een fazantenkuiken uit een hok te voorschijn, later door nog twee gevolgd. Het waren heel kleine kuikens, loslopende vederballetjes, en zij piepten en piepten verlaten. Jonge wilde vogels houden evenmin van hun eigen gezelschap als kinderen.

Maar zij waren niet alleen. Neen. Uit de richting van dien donkeren, ineengegroeiden evergreen, dien jeneverbessenboom, kwam een antwoordend gepiep. Blijkbaar waren andere fazantenkuikens uit andere hokken op dat vroege uur ook buiten. Zij bleven weifelend stilstaan, hun kleine kopjes omhoog, hun halsjes uitgestrekt. Die weinige meters leken zulk een eind. Zij hadden zich in hun heele, korte leven nog nooit zoo ver gewaagd.

Toen ontdekte de kloekhen, die hun pleegmoeder was, dat zij verdwenen waren, en haar booze geest drong haar hen te roepen, en onmiddellijk, alsof zij betooverd was in een wezen, dat op twee plaatsen tegelijk kon zijn, werd haar geroep beantwoord, „kloek” voor „kloek” en „klok” voor „klok”. U kent de taal van een kip tot haar kuikens? Die is onmiskenbaar. En bovendien geloof ik, dat de stem van elke kip ook voor haar kuikens onmiskenbaar is. Daar kan geen twijfel aan zijn. Twee kippen zouden door geen enkel toeval dezelfde stem kunnen hebben. Juist! Maar de stem, die deze kip antwoordde uit dien jeneverbessenboom, was haar eigen stem. Zij kon geen verschil merken. De kuikens ook niet.

Dat besliste de zaak zoover het de kuikens betreft. Het mogelijk gevaar van alleen zijn — waar zij alle zoo bang voor waren — was verdwenen. Zij zouden naar hun moeder toegaan in de koele schaduw. Weliswaar riep hun moeder achter hen ook, maar zij was in een duf hok. Zij liepen dus voort en verdwenen tusschen het lange gras en de schaduw. Zij keerden niet terug; of tenminste slechts twee hunner kwamen terug — schreeuwend.

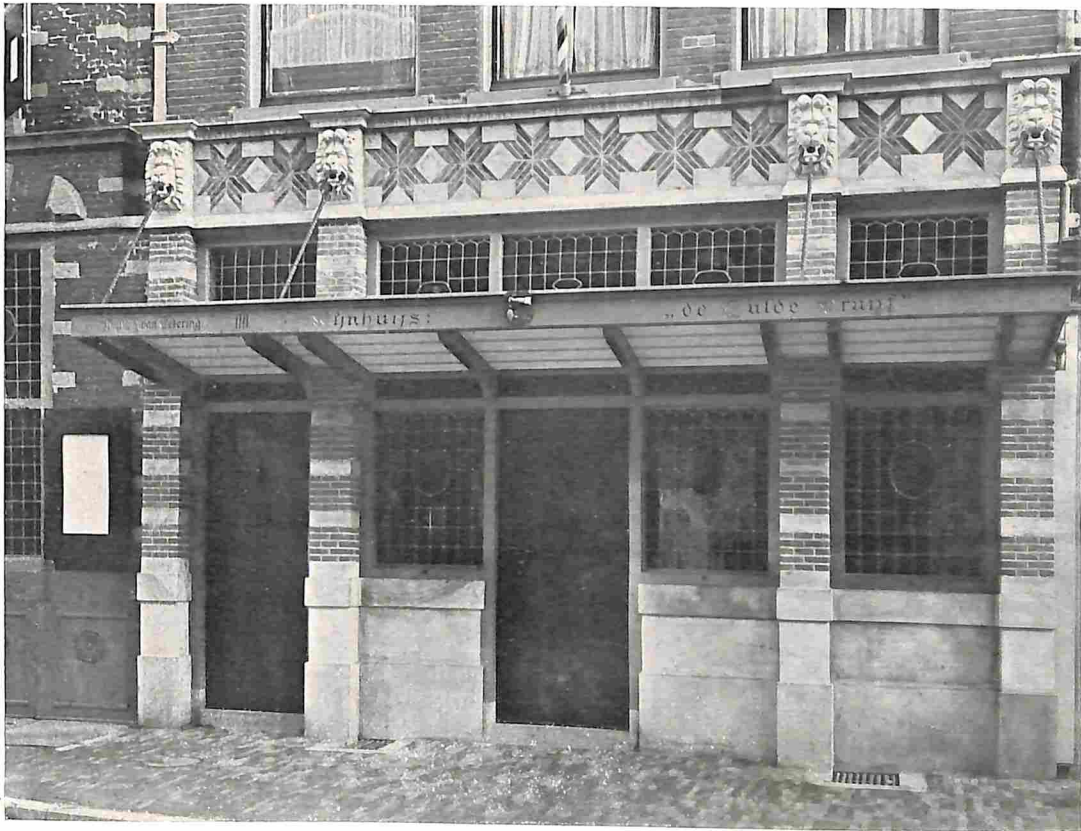
De klauwier, zittend op zijn tak achter het scherm der donkere bladeren, eerst schitterend het „piep” der kuikens nabootsend, en toen het roepen der kloekhen, zag ze komen. Hij wachtte alleen maar tot ze onder hem kwamen. Toen, een snel naar beneden glijden, een greep, een snel gepik in het kleine kopje, een enkel wild „piep” — en stilte.

DE GULDE DRUIFF TE HAARLEM.
DE SCHOUW IN DE OUD-HOLLANDSCHE TOONKAMER.

Ook de jachttopziener hoorde dien doodscreet en snelde naar de plek; maar toen hij daar kwam, was er niets dan twee of drie veertjes en de kalme, majestueuse stilte der oude bosschen. Niettemin was die jachttopziener kwaad. Dat was nu al het vijftigste kuiken, dat in den laatsten tijd naar het spokenland was vertrokken en nooit was teruggekeerd.

De klauwier, die laag naar zijn nest terugvloog, bijna niet boven de punten van de bedauwde grassprietjes, zwoegend over het oppervlak der met diamanten bezaaide grassprietjes, een kleurenvlek boven de golven van wit en geel — rood, waar de klaver groeide —

DE GULDE DRUIFF TE HAARLEM.
DE VERNIEUWDE PUI AAN DE KONINGSTRAAT.

een allerfijnst groen gaas, viel bijna in denzelfden afgrond, waarheen hijzelf het fazantenkuiken had gezonden, dat als zulk een zwaar gewicht aan zijn grijpende klauwen hing. Die klauwen waren nog niet even krachtig geworden, als de vreeselijke greep der werkelijke roofvogels. Een schaduw schoot om een hoek van het bosch, een schaduw met een langen staart, scherpe vleugels, een gebogen snavel, slank gebouwd. Daar het een sperwer was, vloog hij met halsbrekende snelheid, en was boven den klauwier en langs hem, voor diens kleurige kleedij zijn trotschen blik trof. Toen rende de sperwer. Dit is een wonderbaar werk, omdat het bestaat in het plotselinge blootstellen van het heele ondervlak — vleugels, uitgespreiden staart en al — aan de lucht, met een vaart van tachtig mijlen per uur. Het resultaat is zeer opmerkelijk, een pijlsnelle schok recht omhoog, en de juiste manier om hem te doen eindigen is een halve buiteling te maken, achterover tot in horizontale richting, en zoo, geheel rond gedraaid hebbend, de overgebleven vaart te gebruiken om terug te schieten in een lijn parallel met, — maar hooger dan — die welke juist is afgelegd. Er is ongeveer een halve seconde voor noodig en het lijkt op de letter U op zijn kant gelegd, zoo: $\sqsubset$

Het is schitterend om te zien. Haviken hebben nog andere prachtige wijzen van remmen, maar ik geloof dat de sperwer de eenige is, die patent op deze methode heeft. Ze geeft hem het voordeel in staat te wezen zich te verstaan met zijn prooi een halve seconde nadat hij ze voorbij geschoten was. Bij die manoeuvre mag men geen vergissingen maken en er kunnen leelijke dingen gebeuren als er maar de kleinste misrekening plaats heeft, hetgeen wij weten, die gezien hebben hoe een sperwer zijn eigen hersens insloeg. De klauwier echter was niet zoo onschuldig als hij er uitzag. Met slechts een deel van een halve seconde speling, waarvan zijn leven afhing, volvoerde ook hij zijn wonder. Het was niet zoo sensationeel als dat van den sperwer, maar vlugger, daar hij er slechts een vijfde van een seconde voor noodig had. Hij viel eenvoudig neer in het lange gras, met zijn kop omlaag, als een steen. Als de sperwer hem daarna nog kon vinden, had hij de vrijheid het te probeeren; maar dat kon hij niet en daar hij gevloekt was met het driftige temperament van zijn soort, ging hij woedend heen, bijna zonder zoeken.

De klauwierfamilie smulde heerlijk aan dat fazantenkuiken, ofschoon zij nog niet zoo volleerd waren in de kunst om de prooi te ontleden, als de havik, en daarom de helft ervan verspilde.

De dag werd verder doorgebracht met het aanvullen van de onuitsprekelijk afgrijselijke „provisiekast” der klauwieren, en het uithalen van de lijken, die al zacht geworden waren. De klauwier vond en ving een hagedis en werd zelf gevonden en bijna gevangen door een adder. Hij ving en spietste verscheiden kevers — een ervan een schitterend roodmet-zwart exemplaar, en doodde door een gelukkig toeval een licht blauwen schoenlapper met regenboog-kleurige vleugels en robijnkleurige oogen. Hij lokte een jonge vlasvink in den dood door den zachten roep der ouders na te bootsen, waarnaar hij had geluisterd, terwijl het geluid opsteeg in de amandelgeurige lucht boven de gouden pracht der heide, als tonen van een feeënharp. En hij doodde en spietste een babyhuis na een gevecht van een half uur met de moeder door en over en om de slepende witte slingerplanten, en later, toen zij elkaar te pakken namen en op den grond vielen in een dichte wolk van distelwol.

Toen de avond begon te vallen — een volmaakt doodstille avond, verstikkend en gespannen, zooals hij is vóór een onweer — keerde de klauwier terug naar zijn plaats bij den ouden hagedoorn. Het nest was ergens in de nabijheid, maar het werd nu niet veel gebruikt; het had aan zijn doel beantwoord, ziet u!

Het was nog vroeg en de zon scheen met een koperen, onmedoogenden gloed, hoewel reeds ietwat rood gekleurd. Een dof gerommel van verren donder deed de heete lucht trillen, en honderd fazantenhanen antwoordden op de uitdaging in een uitbarsting van gekraai, die de bosschen telkens en telkens weer deden klinken. Een vlaamsche gaai, ergens in de cathedraalvleugels der wouden „keef met de stilte” en het onveranderlijke zoemen van ontelbare insecten was overal.

Eens barstte de klauwier uit in zijn eigen vrij aardig gezang, maar hij zweeg alsof het geluid ervan hem in deze stilte verschrikte, en hij bleef even onbewegelijk als de paal, waarvan hij voor den oppervlakkigen beschouwer een deel scheen uit te maken. Zijn wijfje was vlak achter het gordijn van hagedoornbladeren en het jong zwierf rond in het zonlicht.

Toen kwam iets aanfladderen heen en weer tusschen de gespikkelde schaduwen — werd gezien en was weer verdwenen. Het was alsof het alleen maar was verschenen om te zien wie er in den omtrek was, om te verkennen. Het vloog zonder geluid, hetgeen bewees, dat het stellig een uil moest wezen. Alleen uilen hebben dien donstrand aan hun vleugels, die een geluidloze vlucht geeft.

Het was de kleine uil. Een oogenblik rustten de groote, woeste oogen onheilspellend op den jongen klauwier. Toen verdween hij. Ik geloof niet dat hij den onbewegelijken mannetjesvogel bemerkte.

Er volgde een pauze van drie minuten vierendertig seconden tusschen dit en het heen en weer schieten van den kleinen uil uit een kom van schaduw onder een Druïdeneik, op veertig meter afstand van de varens, waar hij het eerst verscheen. Het was als een in-en uitademing. Er scheen geen tijd geweest te zijn om iets te doen. Maar het angstige gepiep, dat in de lucht trilde als het klingen van een snel voorbij vliegende fiets, en de oogenblikkelijke, naar eenzelfde richting gaande vlucht van de beide klauwieren naar de plek vertelden het wel anders. De uil had iets gedaan. Hij had den jongen klauwier te pakken genomen.

De ouders gingen die kom van schaduw binnen met een dreigend vleugelgeklepper dat boekdeelen sprak, maar zij zeiden niets. Voor hen uit, een heel eind voor hen uit en slechts vaag zichtbaar — ofschoon vogelooien zich gemakkelijker accomodeeren aan plotselinge overgangen van licht, dan die van den mensch — was een kleine, op en neer deinende gestalte, rondhuppelend tusschen de drie boomstammen.

Er was iets bepaald spookachtigs in die jacht van de beide soorten van kleine schepsels, beide wreed, beide hun werk stilletjes en in het geheim doende, de een trachtend zijn jong te voeden, de ander zijn jong te redden. Maar die klauwieren hadden geen moeite behoeven te doen. De uil had den jongen klauwier tusschen zijn klauwen en ge moet weten dat wanneer eens de klauwen van een uil zich om een slachtoffer gesloten hebben, het met die ongelukkige is gedaan. Voort vlogen zij, beide, maar vooral de klauwieren, een buitengewone behendigheid toonend in het ontwijken van hinderpalen; de uil steeds een verdwijnende schaduw; de klauwieren, grimmig zwiijgend — voort tusschen de vage schaduwen, beurtelings kleuren schietend en verdwijnend in de meer open plekken, waar de ondergaande zon roodkoperen netten spon, en muggen dansten als kleine vlokjes gouden haar.

Toen verdween zeer plotseling de uil en de klauwieren schoten en vlogen tusschen de boomen door, de echo's wakker makend door hun schrill gevloek, en den droomenden duiven schrik aanjagend. Het volgende oogenblik verscheen een klein ding met groote oogen, een bespottelijke kabouter, springend en dansend en buigend en knikkend, het meest wonderlijke, dwergachtige gedrocht, dat men ooit had gezien, op den stam van een omgevallen boom dicht bij een gat. En de woedende klauwieren vielen als twee kleurige bliksemstralen er op aan.

Onmiddellijk kwam de kleine uil, den jongen klauwier nog in zijn klauwen houdend, uit het gat te voorschijn en wierp zich midden in het gevecht als een razend geworden vogel, terwijl de doode babyklauwier op den rug van zijn ouders terecht kwam, bijna op

hetzelfde oogenblik als de uil. Het gedrocht was het eenige overgebleven jong van den uil.

Ik verlang nooit weer een gevecht te zien als het gevecht dat thans volgde. Het was zoo klein en toch zoo verschrikkelijk woest, de strijdenden waren zoo sprekend gelijkend op razende duivels, en.....

— Ja, zei de jachtopziener, staande in de schaduw achter den eik, het is een heel aardig schot.

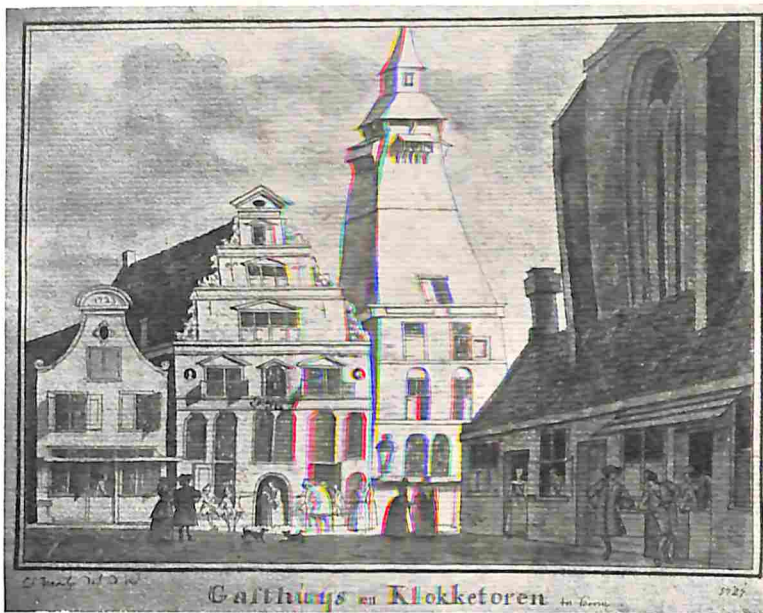
En hij vuurde.

De knal, die de stilte der bosschen op dit oogenblik verscheurde en de vechtenden — al de vechtenden — op hetzelfde oogenblik vernietigde, maakte een einde aan het voortdurend en geheimzinnig verdwijnen van fazantenkuikens, dat al eenigen tijd had geduurd. En het eindigde tevens ons verhaal.

HET KLOKHUIS TE HOORN.

Hoorn's luidklokken — natuurlijk kon de stad het vooral oudtijds allermint zonder deze stellen — hebben langen tijd in een klokhuis gehangen, staande in de Kerkstraat tegenover de Kerk naast het St. Jans-gasthuis; eerst in 1531 was de toren der Groote Kerk voltooid, en behalve het klokkenspel, dat deze in het volgend jaar rijk werd, hing men daarin de door Geert van Wou en Johan ter Stege gegoten brandklok, terwijl vermoedelijk de oude luidklokken in het klokhuis bleven, dat tenminste in 1601 nog bestond. Immers, we weten, dat in dit jaar de brandklok weder uit den grooten toren, die klaarblijkelijk niet sterk genoeg was om al het brons te dragen, (in 1600 was het speelwerk met 4 of 5 klokken uitgebreid) naar het klokhuis werd overgebracht, dat daartoe 24 voet werd verhoogd.

Wanneer het klokhuis is afgebroken, kunnen we niet met zekerheid zeggen; vermoedelijk na 1838, toen de oude kerk met haar toren door brand werd verwoest, en een veel minder fraaie maar stevigere toren ter plaatse verrees.

HET KLOKHUIS TE HOORN. Naar de tekening van C. Pronk.